

Zɔbe Ná-Sevei Sevei lɔɔzeizuwe ma woo mɔungiti

Sevei nii ɔa zunui ta ná-faa zuɔfulazu, nii é ɔeni ga telebo nu, daaseigi ga Zɔbe. Zunui naa wola bɔlɔni, keɛ é la koto ɔeeni GALA daalɔɔma, é va naa veelala. Nu nɔpe ge la Zɔbe Ná-Sevei ɔee nui ɔwee, nu la balaa kee yeeɔɔɔalai ɔwee, keɛ da ka ga Zɔbe ná-eteai zieni memewolaiti ta-ziegi zu, velei Abalaame la, tɔzei sii ma ɔonagi ɔeeni ga kona ungila puunaanigo (140). Faagwe nu wolaiti ti la laani da ga Zɔbe bɔɔ ɔa é sevei nii ɔeai. Ti ɔisieve ga nu ɔili ta, nii nu la kwee, naa ɔa é seveai, é ɔisiei ga toɔa ga faa vago ga é Zɔbe ná-wɔlɔwɔlɔ vai zuɔula taɔiligaa ma.

Zɔbe Ná-Sevei ɔa bɔezu é vile kpɔlɔi va. Zobogi veeni Setana ya ga é Zɔbe bɔlɔ, tɔzei é ɔisieni ga naa a la ɔe ga zaɔu Zɔbe looɔo lebiyai vee vai va GALA be (1:11). Sevei wɔlɔzuwe kpein ka Zɔbe ta bɔlaiti ta-yepei zuɔfulazu, é lo ná-kpɔlɔi ma ungi va. Zɔbe bɔlaiti ta-ɔisiei ɔeni kotoi ta ɔa é keai, keɛ Zɔbe mu ge laani da ga toɔa ga sɔbalala nu. Naa vɔluma, GALA ge bɔeni Zɔbe vɔ, keɛ é la Zɔbe ná-kpɔlɔi ma ungi leeni la pe. Zɔbe kweegai ma ga GALA ka zoo fai pe keezu, velei é pɔ la, ta nu vulu ɔila kpala ge la zooga GALA kee vaa vɔpagiti gaaɔaazu, é GALA ná-tuyai zɔlɔni vɔlu, é sɔlɔ ganii mɔinmɔin ta doun mɔinmɔin sɔlɔ.

Unsosuwe

1. Fai niiti Setana ti wuzegfeni Zóbe laalóǵoma, ti ǵeai ga naa ná-kpǵlǵi ma ungi (1:1—2:13).
2. Zóbe ta bǵǵlǵiti ta-bǵezugǵlǵiti é lo ná-kpǵlǵi va (3:1—37:24).
3. GALA ge bǵeni Zóbe vǵ, Zóbe ma ge googǵaavote (38:1—42:6).
4. Zóbe ná-eteai ma zeidai, ta veleí GALA ge tuyai looni la bǵ gaabelasu (42:7-17).

Zóbe ná-sugǵǵ mǵungi

¹ Zunui ta ǵeni Use yooi zu, daaseigi ǵeni ga Zóbe. E ǵeni ga zunui nii peelalazu la ba, é zǵle, é ǵeni luazu GALA ba, é da maagǵooza faa nǵi ǵee vai va.

² Zunu loun lofela ǵa é sǵlǵoni ta anzanu loun savagǵ.

³ Ná-toganii ǵeni ga baalagi ta bolii waadǵfela (7.000), ta nǵmei waasavagǵ (3.000), ta wozawoli nǵe waagila (1.000), naa vǵe soovale saa undǵǵlugǵ (500) va. Botǵǵe nui ǵeni zea ga bǵǵǵa. Zunui naa ǵa é ǵeni ga sǵbelama nu wolai, zǵoi naati su ti Zuludǵn folo ǵulazu veleí.

⁴ Ná-doun zunuiti ti bena bǵǵǵ loli, ti da fetii ǵula ta-vǵleiti bu, naa bena ǵe ga segezegedai, ti ǵeni ti-vǵazeela savagǵiti tolisu, ti laami vǵǵma, ti bǵǵle.

⁵ Siǵeí zu naama veti voloiti gaa a la belana la, Zóbe ǵeni ná-dointi tolisu, ti va, nii a kǵ é zalaǵai ǵula ti vǵ, ti nǵade. E bena wuzegǵe ga sobuzobui, é gala zalaǵai ǵula ti ǵilagilagi ná-faa zu. Mazǵǵó é ǵeni ǵeezu bǵǵǵ ma: «Tanisu dǵointi ti faagǵaazagi ta ǵeevǵ, ti GALA koto ti-yiimavǵ.» Uele ǵana nǵ Zóbe ǵeni kǵeezu la ǵǵ.

⁶ Yeeta, GALA ná-geezuɔɔelaiti ti vaani, ti lo Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu maaɔɔgi zu. Setana, nii é ga maalɔ nui, naa vaani tɔ balaa ti zaama.

⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Setana ma: «Da zegɛzu mini?» Naa gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Gè ɔɛa eteai zubizezu, gè da zizezi.»

⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «È nà-botigɛ nui Zɔɔɛ zumɔɛ nɛi? Nu nɔɛ ge la ga tɔun kevele eteai zu, zunu ve peelalazu la ba, é zɔle, zunu ve é luazu GALA ba, é da maagooza faa nɔi ɔɛɛ vai va.»

⁹ Setana gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Zɔɔɛ ɔa luazu GALA ba nɔ lein ɔaa?

¹⁰ Da ɔaazu maazu, pele ungi pɛ ma, eɔɛ a ɔɛ sasa zu, tɔ-o, ná-peleyeɔɛi-yo, zeagɔligiti-yo È zeavai pɛ subɛtɛvɛ, ná-toganiiti gaawɔɔlaa zooi zu.

¹¹ Kele yeevɔɔɔɔ leɛ zeagɔligiti ba, ta ná-nuiti, da pɛtɛ ni é la é ɔtoni gaamanɔ.»

¹² Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni la Setana ma: «Kɔli pagɔi kpein ka da-zobogi wu, ta ná-nuiti, kele mina yeevɔɔɔɔ tɔ ɔɔɔɔi ɔusei va.» Naazu ɔa Setana zegɛni Gɔɔɔɔ GALAGI vɔ bɛ.

¹³ Yeeta, Zɔɔɛ ná-doun zunuiti ta ná-doun anza-nuiti ti ɔɛni daamii wosu, ti da dɔɔi ɔɔle vɔɔma, ti-liɛ zunu mɔungi vɔ bɛ.

¹⁴ Keela ɔila ge vaani é Zɔɔɛ ɔa, é daazeeli ma ga: «Nikeiti zegɛ nɔ wozai wolizu, soovale saaiti ti da laami ti ɔɔa,

¹⁵ Saɔa nuiti toovɛ ti zu, ti li ga tiye. Ti da-wotigɛ nuiti kpein paavɛ ga ɔɔɔa zɔkpɔi. Nà ɔila kpe ka kùlaai, gè va gè naama vai laazeeli è ma.»

¹⁶ E yɛni nɔ ɔɔɛzu, keelai taɔili ge vaani, é ɔɛ ma: «Geeɔadɛi loovɛ da-vaala kpulugiti su, ta da-wotigɛ

nuiti. E ti pə galavə. Nà gila kpe ka kùlaai, gè va gè naama vai laazeeli è ma.»

¹⁷ E yenì nò bəezu, keelai tağili ge vaani, é gə ma: «Babilone nuiti ma bulugi gəevə ga seizu savago, ti va, ti loo jəmɛiti su, ti li ga tiye. Ti da-wotigə nuiti paavə ga boğa zəkpəi. Nà gila kpe ka kùlaai, gè va gè naama vai laazeeli è ma.»

¹⁸ E yenì nò bəezu, keelai tağili ge va, é gə ma: «È-loun zunuiti ta è-loun anzanuiti zəgə nò daamii wosu, ti da dəəi bəle, ti-liə zunu məungi və bə,

¹⁹ fiile wola gila kpe kulavə ga tevebai zu vele, é loğa pəlei ma zeki naanigəiti ba, é wolo è-lointi ma. Ti pə ti zaavə. Nà gila kpe ka kùlaai, gè va gè naama vai laazeeli è ma.»

²⁰ Zəbe wuzəgəni, é ná-segə wolai vali ga ki-daaviligi maavele ma, é nəungi buye, é laavəə zooi ma, é nəko.

²¹ E gəni ma:

«Kəbei gə kùlaai la dèe gəozu, kəbei gə gè gəlesu ma la.

Gəogə GALAGI feeni, Gəogə GALAGI segea volu.

Ləbiyai gə Gəogə GALAGI və!»

²² Naama maanəgəiti kpein saama, Zəbe la gəni koto gəeni, é la faa jəu nəpə daani GALA unma.

2

Zəbe ná-sugəgə felesiei

¹ Yeeta mənə, GALA ná-geezugəelaiti ti vaani, ti lo Gəogə GALAGI gəazu maaəgi zu. Setana vaani tə balaa ti zaama, é lo Gəogə GALAGI gəazu maaəgi zu.

² Gəoğɔ GALAGI ɣeni Setana ma: «Da zegɛzu mini?» Naa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè ɣea eteai zubizezu, gè da zizezi.»

³ Gəoğɔ GALAGI ɣeni ma: «È nà-botigɛ nui Zəbe zuməni nɛi? Nu nəpɛ ge la ga toun kɛvele eteai zu, zunu ve peelalazu la ba, é zole, zunu ve é luazu GALA ba, é da maagooza faa ɲɔi ɣɛɛ vai va. Toɣa lɔni kpaan ná-telebodai zu. E diive kologolo fai ma nɔ wafuun.»

⁴ Setana gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Falibo ka fai kpein ba, nui ɣa ɣele zeagɔligi kpein ba, zenvui ɣizo fai zu.

⁵ Kɛle yeevɔɔɣu lɛɛ kpusei va, ma zuai ta ma ɣaeiti, da pɛtɛ ni é la è ɣotoni gaamanɔ.»

⁶ Gəoğɔ GALAGI ɣeni Setana ma: «Toɣa da-zobogi wu, kɛle make zenvui ma.»

⁷ Názu ɣa Setana zegɛni la Gəoğɔ GALAGI vɔ bɛ. E divolo seebɛ ɲɔi vɛɛ Zəbe va, é zo kɔɣavɛ, é lɛ nɔungi zu.

⁸ Zəbe zeini zuvu zigigi zaama, é digi zagai ta zegɛni, é da bɔɣɔ maawɔin da.

⁹ Anzai ɣeni ma: «Da lɔni nɔ kpaan da-lelebodai zu! GALA koto mu, è za!»

¹⁰ Kɛle é ɣeni naa ma: «Da bɔɛzu eɣɛ anzanui nii ɣi ge la ma. Da yeezeizu undaanɛɛi wu ga GALA ná-vebeanii, lee vaa zu da ɣele maanɔɣɔi va?»

Naama maanɔɣɔi kpein saama, Zəbe la ɣeni koto ɣeni ga daavɛ.

Zəbe bɔɔla savagɔiti ta-laalimai

¹¹ Zəbe bɔɔla savagɔiti ti naama maanɔɣɔ vai kpein mənini, nii é zeelini ma. Ti zegɛni ta-yooiti su ti ɣilagilagi, tiya ɣa ti ga: Elifaze nii é ga Teman

nui, ta Bilidade nii é ga Sugfa nui, ta Sofaal Naama nui. Ti deveni ga ti li ti laali ma, ti ziilaa.

¹² Siegi zu ti gɛni la goozama, ti ka, ti la gɛni gfwɛsu gaani ba. Ti wɔlɔni, ti da wola zɔngɔ, ti ta-zegɛ wolaiti balivali ga kidaaviligi maavele ma, ti fufiligi lɛ geezu, é vaza ti unma.

¹³ Ti zeini koba zooi ma, eyɛsu folo lɔfela, kpidi lɔfela. Nu nɔpɛ ge la woo nɛ gila kpala boni ma, mazɔɔ ti kwɛni kpezekele velel ná-kpɔlɔi wɔɔlɔni la.

3

Zɔbe ná-kpaazaɣa wooiti

¹ Naa voluma, Zɔbe laalaoni, é sɔlɔ foloi ɣoto.

² E kpɔɛi lɔzeini, é gɛ ma:

³ «Foloi naa ɣoloɣolo, yeei gɛ zɔlɔni da, ta kpidii nii é gɛni ma: «Zunu loun ma wo ge zegɛa!»

⁴ Foloi naa, é gɛ ga kuai.

GALA nii é geezuwɛ, é mina yiizoolɛ la, wozakala ge mina volo su.

⁵ Kuai ta kpidi ɔɔii ti seɣe ga tɔnɔ, tonaɣiingiti ti yɛ zɛlɛni maazu, foloi ma lɔmɔzɔɔgi maalua!

⁶ Kpidii naa ma, é gɛ ga kpidii nii teigai é leve ti pɛ ba!

Gaa mina lu konagi ma voloiti saama, é mina lɔ alugi ná-gaalugiti su.

⁷ Ungo, kpidii naa zupakai yɛ de, koozunɛ woo mina gɛ su!

⁸ Ungo, naama ɣidii maayo ge zegɛ nui naati bɛ ta ɗa foloiti koto,

ta niiti ti zɛ wu zua maayikiai lolisu!

⁹ Kuai ná-sobu zomideɣaiti maalɔɣu,

é ɖito wozakalagi va, keɛ naa mina va pɔ,
é mina geelaalaosuɛ ɖaazuɖɔlɔgiti buuɖa!

¹⁰ Mazɔɔ é la naama ɖogi laaɖuluni, nii é sɔlɔni,
ɖaa é va pele leve nà-maanɔɖi luɖo!

¹¹ «Lee vaa zu gè la zaani aisa gè va zɔɔ?

Lee vaa zu gè la zaani sɔlɔsuɛ?

¹² Lee vaa zu gè nu niibi felegɔiti sɔlɔgai, ti yeezei
bù,

ta dèe niimiiti zègai ti ɔlezu, gè ɖula su?

¹³ Niizu nà la ɖe niina laani dɔin,
gè ɖe niizu, gè ɖa looɖo

¹⁴ ga masagiti ta etea nu wolaiti,
niiti ti ɖizɛsu aniiti togai volu, niiti ti ɖologologa
ɖeni de,

¹⁵ ta kundiɖiiti, zanugi ti ya,
ti ta-veɛiti daavesu ga walii.

¹⁶ Baa gè mina ɖula etea, eɖe doin saai sɔlɔsuɛ,
ɖaa eɖe doungoiti niiti ti la ɖaazulaani folo ma.

¹⁷ Kabai zu, faa ɲɔu nuiti ta looɖo niina ga zɔiti
kpɔlaa,

niiti ti ɔlɔbai, ta zoo ti lago looɖo.

¹⁸ Kasoɖa nuiti ziileivɛ ná,

ti la mɔ ta-weɛema nuiti daawoo ɖila kpala
menisu.

¹⁹ Bolomadɔɖiti ta seizumaanɛgiti ta ná,
duɔi viega, é ɖula maligii ya.

²⁰ Lee vaa zu wozakalagi veezu maanɔɖo nui ya,
ta zɛnvui veezu naati zea, niiti ti ziiɔlɔi zu?

²¹ Ti ɖa saai maaɔun, naa ma ge la vaazu,
ti ɖa gaizie é leve naavoloi va.

²² A la ɖe ti ve ga undaanɛ vaa,
ti ɖoozunɛ gola ni ta la ta-ɖabayegɛiti sɔlɔ.

- ²³ Nə ga zunui nii é la liizu ƒwɛɛ,
tama GALA ge kàtagɛ ɛƒɛ nə ƒɛ sasa volu.
²⁴ Kpála gooiti ti ƒɛa ga nə-daamianigi votogi.
Nə-kpee wooi nə-taɓai zu, naati kɛɛɛ ɛƒɛ zɛi é
yeizu.
²⁵ Nii dɔai ba, naa ƒa é sɔlɔɔgai.
Nii gɛ inɛinɛni ba, naa ƒa seeliai mə.
²⁶ Gɛ la gaanɛɛi zu, ɓaa ziileigi, ɓaa dooƒogi,
kɛɛ kpɔlɔi nə ƒa gɛ daawu yeenɔpɛ.»

4

Elifaze ná-kpɛzuɗula mɔungi

- ¹ Teman nui Elifaze kpɛi zegeni, é ƒɛ ma:
² «Nu ƒa zoo nɛi é woo jɛ gila bo é ma? E wola
iɲɔteɛɛɛ!
Kɛɛ ɓɛ ƒa zoo é maagɛ kpɔ?
³ Wɛɛ, ɗa ƒa é ƒɛa nu mɔinmɔin kalasu,
è ti iɲɔɔ, tɛigiti ti-yee zuɔlɔni.
⁴ E ɓɔɛ wooiti ti ƒɛni naama nui wuzegɛzu nii é ƒɛni
loozu,
è ɗa naati sɛɓɓɔ, niiti ti-ɲiibiiti suɔlɔɓai.
⁵ Niizu ɗa ƒa é iɲɔ ge levea siɛgi zu maanɔɗɔi é ma
la!
Tɛi ɗa ƒa pilegai é va, è ƒɛa unga wuulee!
⁶ Da-ɗidaalevei é bo ga GALA ma, naa laade é va ƒɛ
ga ɗa-ladalai ma ungi ɓaa?
Da-lelebodai la ga ɗa-ɗitogi ɓaa?
⁷ ƒisie lɛɛ, sɔbalala nui ɓɛgele ƒa undaaviliga?
Sɔle nui ɓɛɛni ka ti zuɗoloɗologa?
⁸ Uelegi gɛ ɗidaa bu la,
zoiti ti telebotalai ta nimizai vazasu,
ta ɗa ti-ɗaawaai ɗula.

⁹ GALA daa viilei ɗa ɗa ti undaavili,
toɗa ɗa ti ɗala ná-ziiɗaawanai zu.

¹⁰ GALA ka ɗa zalaiti daagulu, ta ɗena zikɔa,
é zala ɓokpagiti niigaiti galeɗale.

¹¹ Daamiani balagi ɗa ɗa zalai vaa,
zala yiivoiti ti vaza.

¹² «Wooi ta zeelini mà dɔɔɗfuzu,
gòiyegɗe ma woo goi menini, é ɗa wo vaa,

¹³ segi zu, kpidii, siɛgi zu kisiɛiti supuai la,
siɛgi zu niimeni wolai leveai la ga nuɓuseiti.

¹⁴ Gè ɓalini ga duai,
kàeiti su ɗe yɔɔɗɗe.

¹⁵ Fiilei ta ma zii vuuni gàazuwe,
é kɔɔle ɓooi yei ga ze.

¹⁶ Nui ta ɗeni loni gàazu, gè la ɗeni baaɗfulaba ɗwɛɛ,
kulakelɛmai naa ɗeni gàazu.

Gè woo goi ta menini, é ɗa wo vaa, é ɗe ma:

¹⁷ «Nuɓusei ɗa lelebo nei ɓaa GALA gaazu?

Nui ɗa zoo nei é jade Kpete Nui ɗaazu?»

¹⁸ Ni GALA ge la zooga é va voluzei to ɓoɗɗi ná-
botiɗe nuiti ba,

ni é kaka fai ɗaa ná-geezugeelaiti su,

¹⁹ toɗa zoo ɗale voluzeizu nuɓuseiti ba, ti ɓeteai no
ga penɛi,

ti ga fufiligi, nu a kpɔnekele egɗe ɓaɗaɓaɗai.

²⁰ E zo sobui ma, é va li kpɔkɔi ɓo, ti ɗea ga fufiligi,
ti neele eyesu ɗo, nu ɗi ge la loa ti zu.

²¹ Ti-yenvui ma ɗalui levea ga,
ti za, ti la ɗimalai zolɔɔni.»

5

¹ «Woogula lee, è pete ni nu ɗa è woogaaavote.

Geezuḡeela naḡegaiti su, beḡele ḡa ḡa wooḡula ma?

² Mazḡḡḡ ziiḡulagi ḡa a ḡa ḡimalala nui va,
ziiḡaawanai ḡa ḡa faaḡaagḡalala nui undaavili.

³ Gaamazu, ḡe ḡimalala nui ḡaani, sape ḡa zii,
su la ḡeni ḡoozani, ḡe niima ḡotoi looni ná-
peleyeḡei ma:

⁴ «Ná-dointi ti mina voluzeizu naḡe sḡḡḡ,
ta ti veelalana tukḡḡḡaalevezuve,
nu mina zḡḡḡ é va ti maavaawo!

⁵ Nii a faza, naama lḡḡḡi ḡe ga taḡiligaa tḡḡḡ,
ti li, ti so, ane ni ḡaingiti ta ná!

Unsupḡu nuiti ti va, ti loo zeagḡligiti su!»

⁶ «Maanḡḡi la vḡḡḡa é va ḡula fufiligi zu,
kpḡḡi la wuzegḡa é va ḡula pḡḡi va.

⁷ Mazḡḡḡ nui ḡa zḡḡḡsu kpḡḡi zḡḡḡ fai ma,
eḡvelei abubeḡelai a ḡa wuzegḡ kove fai ma la.

⁸ «Ni ná ḡeni de, GALA nḡ ḡa ná la voluzei ba,
ungo, GALA ka ná la ná-faiti daazeeli ma.

⁹ Niiti é ti ḡeezu, naati ta ga faa wolaiti, nu la ti
ḡaagḡa,
nu la zooga é va ná-laavḡḡ vaiti gaalu.

¹⁰ To ḡa a ḡa tonai vu eteai zu ná pe,
é dḡḡḡi kpein kḡ ga zii.

¹¹ Niiti ti maayeidai, toḡa naati buzegḡ, ti ḡaagḡooza,
niiti ti yiizoolai, toḡa naati unḡḡḡ, é ti ḡula.

¹² Toḡa ḡa naati ta-vaazeikpasuiti suḡoloḡolo, niiti
ti ga kelegḡle nu naiti,
ti-yeeiti ti la zooga ti va bḡ ti va, ti va li luḡḡma.

¹³ Toḡa ḡa ḡima nuiti so ga balii, nii é ga ta-ḡelegḡle
naiti,
ta-lene naiti ti la faa vaa.

14 Ta da zığa kpidii va folo bekpegi,
ti da yeevεε mεmε folo gaaləgai.

15 GALA ka da bala nui gūla ti-laavε ma wofa zəkpəi
laawu,

tofa da maawəin nui gizo, é kula zobobε nuiti zea.

16 Kito ka maawəin nui vε,
ta tofa da faa ɲu gε nuiti pε daagulu.

17 «Naa ga é ba defεmu, undaanε nui ga ga naa, zoi
GALA ge maagolozu.

Mina gεlε Zεbεi-Pε-Maligii ná-maagoloi va.

18 Mazələ GALA ka nu bələ, é è gεdε balaa.

Ni a nu maawanana, tə bəgəi ga a kpe.

19 Kidaavili seizu ləzita zu, tofa è gūla ti zu,
dəfelasiεi zu, faa ɲu la zeelia è ma.

20 Pului ma zięgi zu, tofa è gizo saai ma,
kəoi bəi va, tofa è-yenvui make.

21 Da ləgufuzu zələ nu nęgi ná-kpakəi va,
è la lua faa zugologologi va é vaazu.

22 Da ɲεgūla faa zugologologi ta pului zu,
è la luaa dəbə zuaiti ba.

23 Mazələ minazεge ka gε wo yəgəzu wa dəbəzu
gətuiti,

ta ziileigi ga gε wo yəgəzu wa dəbə zuaiti.

24 Ziileigi ga gε da-vələi wu ná pε,
sięgi zu è wεlεzu la da-logani bulugiti ma sasai zu,
gaa la valaga ta va.

25 Da pεtε ga da-vələyεgei gaa ga wələ,
è-mavofodaiti ti vənə ege dəbəzu lufaiti.

26 Da yei kabai zu ga pələzağadai,
ege molo gili wolai nii daavegai.

27 Wεlε, naa ga gi gidaai bu gola, tə gana.
Woilo niima vaiti ma, è dənə zələ ti zu.»

6

Zɔɓe Elifaze woogfaavote fai

- ¹ Zɔɓe googfaavoteni naazu, é gɛ ma:
² «Ee, ni nà-ziiɓɔɓi a la zoo gɔgɔsu,
 ni a la zoo gɛɛzu nà-maanɔɔi kpein ge zeɪ ɔɔma
 kiloi gɔ.
³ Ti gɛa wuizu, ti leve kpolodeɪ ma naɗaegi va,
 naa gɔ é kpɔɛ wooi latevesu.
⁴ Ungo, GALA Zɛbei-Pɛ-Maliɗii bɔa ga ná-mɛɛinti,
 ti ma wanai zii laavega,
 GALA ná-maalua vaiti ta gɛvele ɓetezu kooɔɔ vai zu
 dàalɔɔma.
⁵ Dɔɓɔ zoovalegi gɔ da zikɔ nei ɓaa, siɛgi zu é tufa
 wundu lenugi miizu la?
 Nikɛi gɔ da zikɔ nei ɓaa, siɛgi zu é ná-tufai gɔkalawe
 la?
⁶ Nu gɔ zoo nei anii miizu, é la nɛɛni kpolo la ba?
 Nɛɛzu gɔ nei tɛɛ gɔin ma ɗɛ gɔlegi va ɓaa?
⁷ Nii mɔungi gɛ gɛni gɛɛzu ba, naa gɔ niina é ga
 dàamianigi.
 Ná gɔ é ga dàamianigi, anɛɛ ni woin la mà.
⁸ «Woin gɔ mà gola ga gɛ googfaavotegi zɔɔɔ,
 GALA ge va bu, é naa gɛ bɛ, nii kītogai ba.
⁹ GALA ge va bu é dɛɛvɛ,
 é yeei maale, é mà vaa gaaɓela!
¹⁰ Nà kuai wo ga koozunɛɛi nà-kpɔɓi zu nii kpɛla
 ge la ba,
 ziilei faa gaaɓelagi nà la sɔɔɔ, naa gɔ é ga,
 gɛ mina GALA naɗegai ná-deveiti yaava.
¹¹ «Leeni gɔ gɛ gɔtosu ba, zɛbe nɔpɛ ge la mɔ bà?
 Leeni gɔ gɛ yɛnvuzu ma mɔnɔ, velela vele la mɔ bɛ?

12 Nə ga kətui baa, gè va zobo səlɔɔ fai pɛ ma?

Kpùsɛi ɔa ga kɔlu bɔigi baa?

13 Kpɔba la mɔ bɛ, baa?

Kpɔbai zɔɔɔsuve pɛ maa la ɔoozani bà baa?

14 «Nui nii é taɓai zu, maanɛɛve bɔɔlaiti ti ta-
woogɛɔɔladai tago ɔula kɛɛma bɛ,
anɛɛ ni a la looɔo lɛbiya veezu Zɛbɛi-Pɛ-Maliɔii
GALA bɛ.

15 Bɔɔlaiti ti yàava eɔɛ kɔtudei,
eɔɛ kɔtudei ta, daazuve vɔai.

16 Siɛgi zu zie ɔuungi ta kɔɔɛ vukɔi ti ɔaawuunsu
da,

toɔa da yei ga zie ɔɔɔi.

17 Kɛɛ die sei ziɛgi zu, ta da vɔ,
foɔoi a ɔulana, ti vɔ su gaamanɔ.

18 Siɛ wo nu ɔulugiti kpɔɔɛ wɔin ti ma, ta zeɔezu
ná-pelei va,
ti vu tevebai zu, ti loo ya.

19 Tema yaagɔiti ta ziei ɔaizieu ga ɔaazuve,
Saɓa zie wo nu ɔulugiti kigi ɔa ti va.

20 Kɛɛ ti unfeni, tɔɔzei ti ɔitoni ti va,
ti yɛni unfegi zu, siɛgi zu ti zeelini la ná.

21 Zekana wo la niina nɔun tetema,
wo ná-kidaavili fai ɔaa, wo lua.

22 Gè wo valiɔɛ nɛi baa, ga: «A faanɛɛ ɔɛ bɛ,
wo ta ɔula wo-ɔɔligiti ba nɔun bɛ,

23 nii a kɛ wo kùla sili nui ya,
wo ùnmɔɔ, wo kùla tooma nui ya?»

24 «À kàla dɛɛ, kèvele ɔɛɛve ga gè maagɛ kpɔ,
à bo dɛɛ mà, ɔɛgele ɔa kàkagai su?

25 Kpɔɛ gaamai la da ga nu nɔpɛ maawana.

Kele leeni ɗa wa-yelilomaiti ti deezu?

²⁶ Wo wɔɪnɓe ga wo zeli lo kpɔezugula ɲakaiti ma, wooiti kitotala nui ti viligai fiilei zu?

²⁷ Wa zoo wo kpakutoomai ɗe ga podoin, wa ye keezu, eyesu wo wo-wɔɔla ɓɔɓɔgi ɓɔɔɔ.

²⁸ Kele, anee naa ɓe, à so dee ma, wo wele gaaazu.

A bo dee mà, ni zee ɗa gè bosu.

²⁹ A wele lee bà: Yaava vaa la ade yɔɗɔzu!

A wele lee bà ɓolu: Nà-sɔbalalai ɗulawe kelema niima vai tei su.

³⁰ Telebotala vaa ɗa nei nègi ma?

Wa kaazu ga gè la maanɔɗɔi ma ɗaawanai ɗaagaaazu ɓaa?»

7

¹ «Nii deveai nuɓusei ma eteai zu, kpaawe ege salaɓusulai,

sii ma voloiti kulawe ege nui é zalai ɗaiziezu.

² Ege duɔi é foloi ɗa, é niinigi maaɓɔunsu,

ta ege botige nui é zalai maaɓɔunsu,

³ zekana gè la, gè alugiti kea taɓai zu,

nà kpidiiti keezu nɔ kpɔɔi zu.

⁴ Nà laana nɔ feya, nà ɗa ɗisie ga: «Nà wuzegɗe sie kpegele zu?»

Siegi zu kpidi zuɗoozazu la, dàa ɗa vesu ga keunga wuuleegi eyesu geelaalao.

⁵ Koegi ɓua kpusei ɓa ná pe, kòlɔgi ɓaa ga pɔɔi ɗevelei,

kòlɔgi ɗa valivali, é ɗa ɗula ɓɔɗɔ ɓa.

⁶ Nà-eteai ɗa levesu ga maavile, é leve sege vele nui ná-keingi ɓa.

Toɗa liizu, é ɓe, kito nɔpe ge la ɗea ná.

⁷ «Ee, GALA, ɔ̃zɛ su ga zɛ̃nvui ɔ̃a ga fĩlei nɔ,
gàazuɔe la mɔ undaanɛi ɔ̃aa volu eyɛsu ɔ̃ɔ.

⁸ E-ɔ̃aazuɔ̃ɛzi è ɔ̃ea wɛɛzu mà la, naa la mɔ zooga
é va kà,

siɛgi zu è wɛɛzu la, gè la mɔ ɔ̃ea ná.

⁹ Tonaɓiingi ɔ̃a ɔ̃a jɛɛɛ, é li,

zekana é la, zɔi é yeizu ɔ̃vɛalaazu, é la mɔ ɛa volu.

¹⁰ E la mɔ ɔ̃alega ma volu, é va va ná-pɛi wu,
ta yeema ma seizuɔe ɔ̃ɔɔi.

¹¹ «Naa ɔ̃a é ba, gè la mɔ maagɛsu kpɔ volu,
zɛ̃nvui ɔ̃a kidaaviligi laawu, kɛni mu gè ɔ̃ɔɛ.
Nà kpalagi wosu nà-ziiɔ̃ɔi laawu.

¹² Nà ga kpolodei ɔ̃aa, ɔ̃aa kpolode wu zua wolai,
è nua vilesu dàalɔ̃ɔma ga ti ɔ̃a wɛɛ mà?

¹³ Siɛgi zu gè ɔ̃ɛɛzu ma la: «Nà-betei ɔ̃a gàanɛɛɛ,
dàazuɔe ɔ̃a ɔ̃ɔ bà ta zege nà-tabai va,»

¹⁴ naazu ɔ̃a è màaluazu la ga se wuulewuulegi,
è gàalua ga kulakɛɛmaiti.

¹⁵ Wɔ̃inɔe ga è dɔ̃ɔɔa,

Ungo, saai vizɔge mà, gè va lia yɛsu ga mà ɔ̃aei nɔ!

¹⁶ Faa kula ɔ̃ea, gè la yeɔa ná ɔ̃ɔ,
zɛ̃nvui la ga ani nɔpɛ, zè ná dɔ̃in.

¹⁷ «Nuɔusei ɔ̃a ga leeni, è va wola ɔ̃igaizie ná-faa zu,
ta ná-fai wola va ɔ̃ɛ è-yii ma,

¹⁸ è va ɔ̃a ná-fai wuuɔɛɛ sobu-o-sobu,
ta è ɔ̃a va poluɔ̃ulazu yeɔɔɔɔɔɔɔɔ pɛ su?

¹⁹ Siɛgi ɔ̃eɔgele ɔ̃a è-ɔ̃aazuɔe zegezu la bà?

Siɛgi ɔ̃eɔgele ɔ̃a è ɔ̃esu la bà, gè dàadei ɔ̃ɔle?

²⁰ Tɔun, anɛ ni gè koto ɔ̃ɛɛni, leeni ɔ̃a gè kɛai ga ɔ̃e,
ɔ̃ɛi è wɛɛzu nuɔuseiti ma?

Leeni vaa zu è daalogai nà nɔ bà?

Gè gɛa ga kasɔ, ɔaa?

²¹ Leeni vaa zu è la nà-to kologologiti suvaayesu,
è va bude nà-faaɔaaza golai maazu?

Mazɔɔ nágo ve na, gè va la fufiligi zu.

Da gàizie, keɛ gè la mɔ gɛa ná.»

8

Bilidade ná-kpɛzuɔfula mɔungi

¹ Suɔa nui Bilidade kpɛi zɛɛeni, é gɛ ma:

² «Da yesu niima ɔɛzuɔfulaiti bosu eyesu yeelɛ?
Tɔngɔɔ fiile ɔɛi naati maa ɔa levezu yeelɛ?

³ E laave da gaamazu ga GALA ka da telebodai
valibo,

ɔaa Zɛɛi-Pɛ-Maliɔii ɔa da sɔle fai maave?

⁴ Ni è-loun zunuiti ti kotoi gɛa,
é ta-lɔ kologologiti salaa ti ma.

⁵ Keɛ dɔun, ni da GALA gaiziezu,
è kpɔbai ɔaizie Zɛɛi-Pɛ-Maliɔii ya,

⁶ ni peelalazu la è va, è zɔlegɛ,
gaamazu, naazu toɔa ɔaaɔa è ma,
è tosuve ve è ya nii soloogai è ma.

⁷ E gɛvele mɔungi è ɛeni su, naa ɔa lɔi è ɔaazu,
da pokɔɔna ma niinei ma da gɛ su.

⁸ Deɛmu, nuiti ti etea ziaa è luɔɔ, naati gaazaɔa
dɛɛ,

è ɔida faiti bu niiti ti-mɛmɛwolani ti ziaai ti zu.

⁹ Mazɔɔ ade zɔɔɔgɛ wogi nɔ, ade la faa nɔpɛ kwɛɛ,
tɔzei de-zii ma voloiti eteai zu, ta levesu eɔɛ ni-
inigi.

¹⁰ Kɛwolaiti ta ɔigi ve è ya, ti è ɔala,
ti kula naa zu, nii ti ziaa su.

¹¹ «Tɛmui la ɔnɔga ni kpɛtei ɔmave la de,

seeligi la vɔnɔga ni deileigi la ná.

¹² Anɛɛ ni puavɛ, nu la teveni ga,
ziei maa a levena, é vɔ tufai zɔiti tugɔ.

¹³ Zekana a ɔa ɔe la ga naati, niiti ti yeemazu GALA
ma,

faa ɲɔu ɔe nui ná-kitogi ɔa ɔologolo.

¹⁴ Kitosuvɛ ɔa ɔologolo,

ná-ladalai ɔa nɔ ga ziingo lɛɔei ɔevele.

¹⁵ Siegi zu ti voluzeizu la ta-velei va, naa ɔa ɔa ɲiikpi,
ta ɔaabaana ga ti zeɛ da, é la yeɔa loni.

¹⁶ Ti ɔeevɛ eɔe siinziin ganigi, ziei su foloi ɔa,
é ma bekegiti maalesu kpelei maazu.

¹⁷ Togɔa ma zapeiti dɔɔzu kɔtuiti zɔɔzuvɛti,
ti pele zɔɔɔ, eyɛsu ti yei fasai wuvɛ.

¹⁸ Ta folona seizuvɛ,
ná ɔa ke eɔe kaipa é la ɔeni kwɛɛ.

¹⁹ Weɛ koozunɛɛi va, nii é sɔɔɔsu ná-pelei zu.
Tagili ka vɔnɔ potogi zu zooi ma.

²⁰ «Ba-o, GALA ge la sɔbalala nui viliga ya,
é la ɔɔga faa ɲɔu ɔe nuiti ba.

²¹ Nágo vɛ na, é va é è laave ga ɲɛɛ wɔin,
è-lakɔɔgiti ti da zeze ga koozunɛ wooiti.

²² Niiti ti è wɔinzɛɔezu, unfegi ɔa naati maaɔɔle.
Nu ɲɔiti ta-zeɔe ɔɔtaiti ta ɲɛɛɛ.»

9

Zɔɔe Bilidade wooɔaavote fai

¹ Zɔɔe gooɔaavoteni naazu, é ɔe ma:

² «Gaamazɔ, gè kwɛɛ ga zekana é la.

Nui ɔa lelebo ɔale GALA gaazu?

³ Ni nu ɔa pɔ é maaɔaali,

é la zooga é va gooɖaavote* gila pa fe woo waagi-lagi (1.000) zaama.

⁴ GALA ka nɔnɔ ga ɖĩmalai, ná-zobogi zuɖaave.

Ɓe ɖa a sakpe, é va be ma zalai zɔɔsu?

⁵ Toɖa da gizeiti seɖe ti-losuve, ti la loa ga ná, é ti loka ná-ziɖaawanai zu.

⁶ Toɖa da zooi ɖali ma wuulaagiti maazu, ma lɔkpalaityi ti niikpi.

⁷ A ɖɔena foloi ɔɔ, foloi la ɖulaa.

Toɖa zoo pele ɖesasu somideɖaiti tuɖɔ ga ti volo.

⁸ Tɔ ɖila ka a da geeɖɔlɔgi zuvie,

tɔ ɖa a da zie kpolodei ɖaaɖoozazuɔeti maazu.

⁹ Tɔ ɖa é geezu ɔoo golaiti kpɛɛai, ti laa ga:

«Wuluse Golai», ta «Wɔliyon», ta «Peleyadegiti»,

ta poogi é lɛkpɛma ɔvelei nu yeezazuɔe.

¹⁰ Nii é keɛzu, naa wɔɔlɔɔe, nu la gaagaa, ná-laavɔɔ vaiti gaa la luga.

¹¹ «Ni é ɖɛni leɔesu kɔɔave, gè la ɖɛni kaa,

naa volu, a la maagooza, gè la ɖɛni loa ga ná.

¹² Nii a so ga zebei, ɖe ɖa a kula zea?

Ɓe ɖa a zoo é ɖe ma:

«Leeni ɖa è keɛzu?»

¹³ GALA ge la ná-ziɖaawanai zuzoga.

Zie wu zua nɔiti Laɖaɖe ta polu ani ɖulugi, ta ye laani kɔɖɔwu.

¹⁴ «Nɔun ná zoo gè gooɖaavote ɖale?

Wooi ɖegeleni ka ná yiimazeɖe ga tiye, gè va ti wo ma?

* **9:3 9:3** é la zooga é va gooɖaavote: Tati pelei taɖili ɖalaa ka ga nii: GALA ge la gooɖaavotega

15 Anɛɛ ni gaamai ɖa zèa, gè la zooga gè va
goɔɖaavote nɔpɛ fe.

Kɛni nɔ gè maawɔingɔi ɖaizie nà-tukpɔɖaaleve nui
ya.

16 Anɛɛ ni nà woɔɖulana ma, é goɔɖaavote,
anɛɛ naa ve, gè la zooga gè va la da ga toɖa
gòɔmɛnisu.

17 E tɛvɛgɛ fiile wolai zu,
E màawanazuve mɔin, un ge la ba.

18 E la vaazu bu, gè va yenvu laaɖula.
Toɖa de nɔ ziimave laavesu ga ani wanai.

19 Ni nà lona daawu, ná-zɛbei wɔɔlɔve.
Nà ɖɛɛna gè ɔɔɖɔ maalobo?

Ɓɛ ɖa a toli tukpɔɖaalevezuve?

20 Anɛɛ ni gaamai ɖa zèa, toɖa pèelala,
gè kpɔɛ nɔpɛ suɖula va, toɖa pèelala anɛɛ ni nà ga
sɔbalala nu.

21 Tama, nà ga sɔbalala nu! Kɛɛ gè la yiizoolɛzu ga
ɔɔɖɔ,
zenvui wɔinzeɖea mà.

22 Ti pɛ ta ga faa ɖila nɔ nɔn bɛ, naa ɖa é ba, nà zoo
gè ɖɛ ma:

«GALA ka da sɔbalala nui ɖologolo, ta nu nɔi balaa.»

23 Siɛgi zu faaɔaagi vaazu la, é sɔbalala nui vaa nɔ
kpe,

GALA ka da nɛɛɖula sɔbalala nuiti ta-voluɖulaiti su.

24 Siɛgi zu zooi lɔɔzu la nu nɔiti ta-zobogi zu,
toɖa da tukpɔɖaaleve nuiti gaazugole.

Mazɔlɔ ni tɔ laade, ɔɛ ɖili ka a naa ɖɛ?

25 «Nà-foloiti ti levega fala, eɖɛ kpize wo nui,
ti vela, ti la undaanɛɛi zɔlɔni.

26 Ti leve gaamanɔ eɖɛ tɛmu batoi,

egə koqei é yeizu, é zegə geezuve, é loo ná-daamianigi ma.

²⁷ Nà gəna ma: «Keni gè yeema nà-ziizooləiti ma, gè gaazuve valibo, gè təzei ga ɲei woga,»

²⁸ maa ga balizu nà-kpələiti kpein faa zu, mazələ è la sòga ga nui sɔ ge la ba.

²⁹ Nà la leve ga sɔba nu!

Leeni vaa zu gè bəɟə bələzu wafuun?

³⁰ Anɛɛ ni nà maaɟazu ga koolə vukəi ma dəi, gè zèeiti gaagba ga tɔbɔgi,

³¹ ɗa dè palavalai zu gaamanɔ, gè ɲu nà-segeiti gaazu.

³² «Mazələ è la ga nuɓuse ga kèvele nii nà zoo gooɟaavotesu,

baa gi va ɟomi tukpɔɟaalevezuve.

³³ Ni nu ɟeni gi felegə yəɟəzu ga zaamazunui, nii a zoo é dɔɔzəɟəzui wo,

³⁴ GALA ge ná-tukpəi zegə maaazu, ná-maalua vaiti ti ɓe, ti mina mə kpələ,

³⁵ nà zoo gè bəɛ pɔ, gè la lua ba.

Kele keɛgelegele ge la ná, nà ɟila nɔ ɟa gè bəɟə va.»

10

¹ «Zenvui wəinzegəa mà, gè la mə kpàla gooiti dɔɔɟuzu, ziiɓələi é ziiɱave laavegai, nà naa ɟulazu keɛma.

² Gè ɟe GALA ma: «Mina pèelala, dɛɛ lɛɛ ga ze, leeni vaa zu, è sàkpesu!»

³ E yiima vai ɟa ga è kpələ, è ɗa-bɛɛanii vɛɛvili, nii è-yeei kpɛɛai?

Faa vago ɟana nɛi ɓaa, ɛ nu ɲɔiti ta-vaazeikpasuiti
maalobo?

⁴ Kpusei ma ɟaazuɟɛzeiti nɔ ɟa ti ɛ va ɓaa?

Da-wozaɟaai ɟa ga nuɓuseiti ta-wozaɟaai ɟɛvele nɔ
ɓaa?

⁵ E-zii ma voloiti su ɟa ɓuɟazu ga nuɓuseiti tɔnɔi
ɟɛvele ɓaa,

ɗa-ɟonagiti ti ɟɛ ga nui nɔnɔiti kevele,

⁶ ga ɛ va nà-faagaaazagiti gaizie volu,

ga ɛ nà-kotoiti kula kelema?

⁷ Anɛɛ naa ve, ɛ kwɛni ga gè la ga sɔba nu.

Nu nɔpɛ ge la ná, nii a kùla ɛ ya.

⁸ «Da ɟa ɛ kpɛtɛni, ɛ-yeeiti ti kpùun ɔɔɔma ɲɛɟɛlin,
tama, ɗa ɟa ɛ kologolosu niina!

⁹ Nà ɛ maanɛɛɛzu, ɟize su ga ɛ kpɛtɛni eɟɛ penɛi
ɟɛvele.

Da pɔ niizu ɛ gaaɟale ma fufiligi zu?

¹⁰ E kpɛtɛni dɛɛ ɟoozu,

eɟɛvelei nu nɔnɔi ɟaaniizu la pɔlo ligii zu.

¹¹ E màaɟilivɛ ga kɔlogi ta ma zuai,

ɛ fɛlɛvɛ ga kàeiti ta ɲàtaiti.

¹² Da ɟa ɛ zɛnvui vea bè, ɛ ɗa-woɔɟɛɟiladai ɟula
kelema,

ɛ ɓaa vai màazu, naa ɟa ɛ nà-filɛi makega.

¹³ «Kɛɛ wɛɛ nii ɛ makɛni ɛ-yiimavɛ,

gè naa ɟwɛɛga niizu, nii ɛ ɟɛni ɟigaiziezu.

¹⁴ Ni nà koto ɟɛɛna, ɗa pɛɛsu,

ɛ la sòsu ga sɔbalala nu nà-faagaaazagiti faa zu.

¹⁵ Ni nà ga sɔba nu, maanɔɟɔ ɟa tùɟɔ!

Ni peelalazu la bà, anɛɛ naa ve, gè la zooga gè va
nòungi wuzɛɟɛ,

nəigi unfegi ta nimizai kula gəai ga ze.

¹⁶ Kələ nə nūngi wuzegena nō feya, da ga è kpèezu egə zalai,

da dōgazu mōnō ga da-laavō vaiti.

¹⁷ Da sōpele niinei gəiziezu nō kenein, ta nō ga é bōsu da-yiigaawanai va dāalōgōma. Kōvəbei da bōgō maavalibo sō fai ma.

¹⁸ «Leeni vaa zu è kùlani dèe gōozu?

Nà la za ná, nu gəazu nōpə ge la bəna la mǎ.

¹⁹ Nà la gūla nō dèe gōozu, gè sakpa nō kabayegəi zū,

nà la gə egə naati, niiti ti la etea gəani.

²⁰ Sii ma voloiti maa la veleni niina baa?

E bə bā degəmu!

E zegə kōba, gè bōgō lago iḡōdō,

²¹ aisa gè va li, gè la mō gəlesu ma volu,

kpidi yooi zu, kpidi bōii zu,

²² zooi ná zu, və geelaalaosvə ná ga kpidii,

və kpidi bōii zeini ná faazupui pə unda,

və wozakalagi gəai ná egə kuai.»

11

Sofaal ná-kpəezugūla mōungi

¹ Sofaal nii é zegəzu Naama, naa kpəei zegəni, é gə ma:

² «Gooḡaavote ge la zōlōga kpəezugūla mōinmōingi niiti bə baa?

Daawōlōi gə a kə nu gaama zōlō baa?

³ Da-bəezugūla wafuungiti ta nuḡuseiti maagə kpō baa?

Da pəegūla nuḡusei zu, ti la è unfega, nəi?

⁴ E boni g̃ite, è g̃e ma: «Nii gè bosu, gaamai ve,
nàdeg̃e è g̃aazu.»

⁵ Ee, ni é n̄eni GALA b̄e, é b̄e è v̄o t̄o b̄og̃oi,
é lak̄ol̄ogi wuzeg̃e, é b̄e è v̄o!

⁶ A la ná-g̃imalai ma l̄og̃fuzu vai l̄ena ga d̄e,
maz̄ol̄o gola g̃aag̃oozav̄e ada-g̃eleg̃eleg̃i va.
Da la sug̃w̄e naazu, ga GALA zeemav̄e da-
vaag̃aazagi g̃ilazu ma.

⁷ «Da zoo n̄ei, è GALA ná-faiti kpomav̄eti kw̄e b̄aa?
B̄aa é Z̄eb̄ei-P̄e-Maliḡii ná-daazeeli vaiti kw̄e?

⁸ Gaag̃oozav̄e ga geeg̃ol̄ogi g̃evele, leeni g̃a da k̄e?
Kpomav̄e g̃oozav̄e g̃ov̄ealaazu b̄omav̄e va, leeni g̃a
da kw̄e naa zu?

⁹ Sakpai g̃oozav̄e et̄ei va,
kogi w̄ol̄o kpolod̄ei va.

¹⁰ Ni GALA ga g̃ena lev̄ega, é yeev̄e nu ma, é pili
kaso g̃a,

b̄aa é toli tukp̄og̃aalevezuv̄e, b̄e g̃a a g̃ele lii vai va?

¹¹ Maz̄ol̄o GALA ge nu nakaiti kw̄e,
é faa n̄oi g̃w̄e, v̄e é ná, kp̄ed̄e la ba ga é gaizīe.

¹² K̄ele faag̃aag̃alala nui a g̃ena g̃eleg̃eleg̃a,
k̄eni vol̄oi d̄ob̄ozu zoov̄ale ziv̄oi z̄ol̄os̄u da ga
maag̃ol̄oi.

¹³ «D̄oun da, naa g̃a é ba, è-yii lati GALA ma,
è maan̄en̄e, è yeeiti maale p̄o pelēi.

¹⁴ Ni è-yeeiti n̄og̃ov̄e ga faa n̄oi, ti g̃aag̃ba,
è mina seizu ve telebotalai v̄e.

¹⁵ Da ungi wuzeg̃e n̄azu, unfe ge la su,
da lo kpaan, è la lua ani n̄op̄e ba.

¹⁶ Da yeema da-b̄ol̄oi ma,
E-g̃igi a loona su, toḡa g̃e eg̃e zīei zeidai ná.

¹⁷ Da-eteai zu ɔa ɔala, é leve folo gaalɔgai va,
kpidii volo eɔe geelaalaosuɛ.

¹⁸ E-yiimave laa ɔa ve ga ladalai, mazɔɔ kitogi ɔa
ɔe è ɛ.

Da wɛe è-maagoolii zu, è la gaane zu.

¹⁹ Nu nɔpe ge la vaa é va da-loogogi zuɔoloɔlo.
Nu mɔinmɔin ka va è ɔɔ, ti kpɔbai ɔaizie.

²⁰ Kele nu nɔiti gaabelagi ɔa ga ti-ɔaazuɛ za su,
ti-ɔɔɔfuzu la ɔea ná,
ta-ɔito gila kpegi ɔa ɔe ga ti za.»

12

Zɔɔe Sofaal woogaaavote fai

¹ Zɔɔe googaaavoteni, é ɔe ma:

² «Keeve eɔe wo ɔea ga nuɔusei ná-faagwɛgi,
keni wa ɔimalai wo za ɔɔma.

³ Anee naa ve, kèleɔeleɔe ga wo ɔevele,
gè la kula bu wo ɛ ga tago balaa.

E buɔe naa maazu, ɔe ɔa é la naa ɔwɛɛ, nii wo
bogai?

⁴ Gè ɔea bɔɔlaiti be ga neɔɔɔɔɔɔɔɔ anii,
nèi gè woogulazu GALA ma, ga é gòogaaavote,
telebo nui, zunui é ga lada nui, naa ɔa é ga
neɔɔɔɔɔɔɔɔ ma ungi.

⁵ «Niiti ti ta-eteai ziezɔ gaane zu,
naati kisu vai ɔa ga maanɔɔɔi ta beɔɔɔɔɔɔɔɔ ɔa é
naati tuɔɔ,
niiti ti-ɔɔɔɔɔi buɛsu.

⁶ Kele tooma nui ti ta ɔoozunɛɛɛɛ zu ta-veleiti bu,
zoiti ti GALA daazuɔɔɔɔɔɔɔɔ, naati ta gaane zu,
ti la gala kili kwɛɛ, keni ti-zɛbeɛi.

⁷ «Dəbə zuaiti gaazağa dəe, ta è ɣala,
ta wəniiti, ta ɣi fe è vɛ.

⁸ Yɛpɛ lɛɛ zooi vɔ, toɣa è ɣala,
ta kpolodɛi wu ɣaleiti, ta faa mɔinmɔin bo è ma.

⁹ Naama aniiti kpein saama, ma bɛgele ɣa é ti bɛtɛa?
suɣwɛɛ ga GALA ka é ti bɛtɛa?

¹⁰ Fuluanii kpein zɛnvui ɣa zoni zeezaamavɛ,
ta nu vului kpein zɛnvui.

¹¹ Nu woiyɛɣɛi ɣa da wooiti zɔɣɔzuɣula,
ɛɣɛvɛlei nu laaɣoozuve a da daamianigi ma nəei
yɔɣɔzuɣula la.

¹² ɢimalai ɣa da ɣɛ kɛwola wɔlɔiti zea,
keleɣɛlegi ɣa sii zuɣoozai zu.

¹³ ɢimalai ta zobogi ti lɔɣɣuve GALA koozu.
Tɔ ɣa po ge ga soofaalai ta keleɣɛlegi.

¹⁴ «Nu la naa loga volu, nii GALA ge golozu.
Zɔi é pilisu kasoi ɣa, nu la naa vilɛga.

¹⁵ A yeevilina ziɛiti su, é ti zo, fɔɔvɔgi ɣa va.
A yeebena ti va, é ti vilɛ, eteai ɣa ɣologɣolo.

¹⁶ Zɛbɛi ɣa zea, ta ɢimalai.

Ni nui ta a bɔɣɔ loona ya, ɣaa é nui ta ɣaka,
toɣa naati kpein sosu ga ná-zobogi.

¹⁷ Toɣa da li ga zou lɛnɛbo nuiti duɔlai zu,
é nuɓuseiti ta-ɣundigiiiti dɔ ɢimalala vai zu.

¹⁸ Toɣa da masagiti ta-zobogi ɣula ti ya,
é ti maaɣili ga duɔla zɛɣɛi.

¹⁹ Toɣa da li ga zalaɣa ɣula nuiti duɔlai zu.
Zobobɛ nuiti ti zɛidai, toɣa da ta-masa kpɔkpɔgi
loka.

²⁰ E kpɔɛi ɣula kpɔɛ wo nu wolaiti da.

E kɛwola wɔlɔiti bala faa wuuɓɛɛi ma.

²¹ Toɣa da bɛɛɣulabai vilɛ seizumaanɛgiti polu.

Toḡa ḡa faaḡaa nu wolaiti ta-ḡḡḡḡ zḡḡlai ḡula ti ya.

²² Toḡa ḡa kpidii ḡomave vaiti kula keḡema,
é kpidi ḡḡii la foloi ḡa.

²³ Toḡa ḡa ziiti gaawḡḡḡ, naa volu é ti undaavili.
Toḡa ḡa ta-masadai zuḡaḡḡ, naa volu é ti zo, é li ga
tiye ḡoozama.

²⁴ Toḡa ḡa ḡḡi ḡula nuḡuseiti ta-ḡundiḡiiti zea,
é ti vile ḡḡḡḡma tevebai zu, ve pele la ná.

²⁵ Ta ḡa yeevee meḡe kpidii zu, wozakala ge la ná,
é ti vile ḡḡḡḡma eḡe nui niiti ḡḡḡḡgai.»

13

¹ «Ungo, gaamazu, naati kpein, ḡe ti ḡaani ga ná
ḡḡḡḡi ḡāazuve.

ḡe ti meḡini ga ná ḡḡḡḡi ḡḡiyegḡeiti, ḡe ti ḡaḡḡa ga
paḡḡ.

² Nii wo kwḡḡ, ḡe naa ḡwḡḡ ná ḡalaa,
ḡe la kula bu wo ve ga tago ḡalaa.

³ «Keḡe Zeḡei-Pe-Maliḡii ḡa ḡe wḡinni ḡe ḡḡe pḡ,
GALA ḡḡḡḡi ḡakalave ḡa ḡe pḡ ḡe ḡḡḡḡ maalobo ná.

⁴ Wḡun wa, ḡḡḡlaiti, zeḡi ḡa wo kḡetḡzu,
wo kpein wa ga zeḡ zale ḡula nuiti.

⁵ A la vizḡ wo ma, wo maagḡ kḡḡ sugila!
Wa la ḡḡ ga ḡima nuiti.

⁶ Ná wo maanḡḡḡḡzu, à woilo ná-kḡaazaḡa wooi
ma,
wo ḡida tḡkḡḡ wooiti bu.

⁷ Wa ḡisiḡzu ga GALA ka wo botii ḡḡḡzu be ga faa
maavegai?

Wa maalobosu ga kazemazu vaiti ḡaa?

⁸ Wa pḡ wo lo GALA polu?

Wa pḡ wo daalukḡḡi lo be?

9 Ni a ɖɛna é wo vɛɖɛlɛɖɛlɛ, toɖa ɖɛ nɛi ga faa vago
wo vɛ?

Nu la GALA yaava, eɖɛvelei nu a nui yaava la.

10 Gaamazu, toɖa zeliiti to wo ma,
ni topolu ɖa wo kɛɛzu dɔɔɖuzu.

11 Wo la luazu GALA ná-maayikii va ɖaa?

Maaluai é bosu, naa la wo zasubalizu ɖaa?

12 Kalagi niiti wo lɛɛzu ti ma kenein kenein, ta-
ɖulanumai wola lɔivɛ eɖɛ zuvui,
wa-woɔgaavotegiti ta ga aniiti ti ɖɛɛai ga pɛɛi.

13 «À maagɛ dɛɛ kpɔ, wo ɖɛ bà! Nà ɖa gè pɔ gè ɖɔɛ!
Nii a ɖɛ ga ze, naa ɖɛ ga ze.

14 Nà ziiɖulakoozui ɖɛɛzu,
gè ɖikula zɛnvui zu.

15 GALA ge pàa, ni naa ɖa é pɔ, kito nɔpɛ ge la mɔ
bɛ.

Kɛlɛ tɔun gaazu, nà sɛ velei maalobo.

16 Tɔun vɔɔ, naama ɖɛvelei mu ka zoo é kizo.

Mazɔɔ woovele nu nɔpɛ ge la ɔɔzu zɔɔga tɔun pɔ
bɛ.

17 A woilo naa ma fɔɔn, nii gè vaazu bosu.

A ɖida bu, gɔoiti poluvɛ lɔ wo woizu ga pagɔ.

18 Mazɔɔ kɛvele ɖɛɛvɛ ga gè ɖɔɖɔ maalobo.

Gè kwɛɛ ga nà-gaamai vɛ.

19 Bɛ ɖa é wɔinni é sàkpe názu?

Kɛvele ɖɛɛvɛ, ni gè la veeni, gè maagɛ kpɔ ta gè za.

20 «Nà-GALAGI, faa felegɔ nɔ ɖa gè ɖɛ é kɛ bɛ,
nà zoo naazu gè ɖula kɛlɛma é vɛ.

21 Mɔunpa, è-yeei é wuizu mà gola, naa zegɛ
màazu,

mina mɔ ɖɛ maalua ɖasɔi va, é va gàalua.

22 Naa volu, ɔɔe pɔ, nà è woogaaavote,
 ɔaa mu nà ɔɔe, è gòogaaavote.

23 Faagaaaza golai, dielegɔ ɔa gè keai, ta kotoi?
 Nà-kotoiti dɛɛ ga ze, ta nà-tɔ kologologiti.

24 Leeni vaa zu è ɔaazulɔɔfuzu bà,
 è da pète ga è zili nu?

25 Da pɔ è daai niikpi, nii é ɔalizu?
 Da pɔ è vile daa vɔɔi volu, è kpɛ?

26 Mazɔɔɔ da tũkpɔɔaalevezu ga woo wanaiti,
 è da nà-nu niinelai ma vaaɔaaza golai ma ɔasɔiti da
 ùnma.

27 E kòɔɔ felegɔiti pɛ gilia ga kɔlui,
 è ɔaazulo bà kpaan sɛ veleitɔ pɛ su,
 è da kòɔɔvo ɔaizɛ.

28 Nuɔusei zu ɔa lulusu, eɔe gului duulai,
 eɔe seɔei ɔaɔaɔaɔai miizu.»

14

1 «Nui nii ɔɔɔɔgai anzanui va,
 ná-foloiti kweteveve, ti zulaave ga kpɔɔi.

2 Toɔa ɔɛɛzu eɔe tufa vuai é ɔulazu, naa volu é vɔ.
 Toɔa levesu eɔe niinigi, é la loga.

3 Tɔ ɔa è ɔaazulaalaogai, è to ba!
 Da tɔlisu tukpɔɔaalevezuve!

4 Bɛ ɔa a zoo é ani vagoi ɔula ani ɔɔɔɔi zu?
 Ma nu ɔila kpala ge la ná.

5 Tɛi è ná-foloiti tieɔi levea ba,
 da ɔa è ná-alugi lieɔi levea ba,
 è ná-konagi lieɔiti kwɛɛ,
 tɔɔzei è ná-eteai ɔweteveve, é la ɔudea maazu pɛ,

6 ɔaazu lati, è seɔe ba, é lago looɔo,
 ga é ziilei ɔɔɔɔ balaa, naa ɔɛ ná-folo luvai ma zalai
 zu.

⁷ «Kito ka ɗa ɗe ná, gulu wolai ná-fai zu,
ni nu a pɔna, toɗa ɗa ɔnɔ ba ɔlu,
ma ɔnɔbaiti ti la ɔala ba pe.

⁸ Anɛɛ ni ma zapei ɗa wɔɔzu zooi wu,
ma zapei luula dɔɔɗuɔi fufiligi zu,

⁹ toɗa ɗa wundu su ɔlu, a ziei zɔɔɔna nɔ feya,
é beke eɗe siinziin gani niine.

¹⁰ Kele nui a zaana, toɗa yesu laani ga ma ɔoomai.
Nuɓusei yii a loona, mini ɗa é ná?

¹¹ Yeeta, kpolodei ɗa ɔɔ su,
zie wolaiti ti maalɔi, ti ɔɔ su.

¹² Zekana, nui a ɗena ga too nu,
é la mɔ wuzegɛa ɔlu,
é la mɔ wuunga ɔɔɗɔ ɔe, eyesu geegɔlogiti ti jeele,
é la ɗulaa ná-jiimenii zu.

¹³ Ni nɔ ee, nà-GALAGI, ɗa la keena, è dɔɔɗu
gɔɔɛalaazu,

è mɔke ná, eyesu naama voloi zeeli, ɗa-
yiiɗaawanai levesu da!

Ni nɔ ɗa la ku lo bè, ta levena, è ɔa ɗize sù.

¹⁴ Kele nui a zaana, toɗa vulu su ɔlu, é zenvui wo?
Nà la ɗe maabɔungi wosu nà-botigɛ voloiti pe su,
eyesu pòtogi ɔa.

¹⁵ Da la tòlina, nà la è woɗaavote naazu,
siegi zu ɗa wɔinna la ga è kà, nɛi è kpèteai.

¹⁶ Kele toun, ɗa niina kɔɗɔi vilɛda ɗilagilagi pe
gaalusu,

ɗa ɔaazu besu ɗidaazu nà-kotoiti bu.

¹⁷ Da nà-tɔ kologologiti dɔɔɗu ɔɔɔ ɗila su è daagulu
kpe,

è nà-faagaaza golai maalɔɗu ga penɛ gaagiligi.

¹⁸ Anɛɛ naa ɔe, gizei ɗa ɗa buse, é vaza,

fasai zəgə losuue.

¹⁹ Zieiti ta da kətuiti sumi, ti ma veinfeingi da yei ga
pəlo vagəi.

Zekana é la, da nui ná-kitogi ɣologolo.

²⁰ Da da gaavala zooi ma, é li, é la ɣalega ma volu.
Da gaazulo pelei valibona, é kpɛ maagfooza.

²¹ Ta ná-dointi kpaɣozu, é la mɔ naa ta ɣwɛɛ.
Ta ti vɛɛvɛɛsu, é la mɔ naa ta ɣaaɣaazu.

²² Tɔ ɣila nɔ ɣa é tabai zɔɔɔsu busei zu,
Tɔ ɣila nɔ ɣa é ziiɔɔɔi ɣaalu mɛnisu zɛnvui zu.»

15

Elifaze ná-kpɛzugulai velesiei

¹ Teman nui Elifaze kpɛi zegeni, é ɣɛ ma:

² «Gima nui ɣa zoo nei é bɔɛ eɣɛ nɔ fiilei?
E ɣoozuue laave ga folo ɣulazu vɛle viilei?

³ Kpɛ wafuungiti ka a bɔɣɔ maalobo da,
ta kpɛ mɔinmɔingi nii é la faa vaa?

⁴ Da GALA bɔɔɔ vai ɣaavalasu ba,
è kisie vagəi kpɛin gaavala ba GALA gaazu.

⁵ Mazɔɔɔ da-vaagaaazagi ɣa é losu è-laave luɣɔ,
è yiimazegɛ ga kelegele nɔu nuiti kpɛ vɛlei.

⁶ Nɔun nà laade, kɛɛ è-laave bɔɣɔi ɣa é è vɛelalazu.
E-lakɔɔgiti ka ti zeele wooi veezu è laalɔɣɔma.

⁷ Da ɣa é ga nu mɔungi sɔɔɔgai eteai zu baa?
E folo ɣaave gizeiti tuɣɔ?

⁸ E naa mɛnini, nii é woni GALA ná-maaɔɔgi zu?
E ɣimalai latini, è kɛ ga da ɣila dɔnɔ?

⁹ Leeni ɣa é kwɛɛ, nii gi la kwɛɛ?
Faaɣaaɣai bɛgele ɣa é è ya, nii é la gi ya?

¹⁰ Undeɣa ɣolegiti ta gi zaama, kɛwola wɔɔɔiti,
ta-voloi mɔindai é leve è-ɣɛɛ nɔnɔi va!

11 GALA ná-gaanεεnε wooiti ta è ɣaazu ga faa go
baa,

ta sεsεbo kpεiti ti wosu è ma?

12 Miná ɣa è-yii liizu ga de ná?

Gaazuziesui è keεzu, naa ɣa leeni leεzu?

13 Da zoosu è yiiɣaawana GALA ma,

è-laave da naa ɣεɣala vaiti bo!

14 Nu vului ɣa zoo ɣale é nade?

Nii sɔbɔgai anzanui va, naa ɣa zoo ɣale é zole?

15 Anεε geezugεela nadegaiti, GALA ge la laani ti la,
geεɣɔlɔgi la nadeni gaazu.

16 Nuɓusei nɔnɔi ɣa ga lee, nii nɔudai, é ɣɔzo,

nui nii é faa nɔi ɓɔlezu eɣε ziei!

17 Nà è ɣalasu, woilo gɔoi ma.

Nii gè kaa, naa ɣa gè vaazu bosu è ma,

18 nii ɣima nuiti ti daazeelini,

nii ti la ɣeni dɔɔɣuni, ti sɔbɔni ti-ɣεeni zea.

19 Tiya ɣila nɔ ɣa zooi veeni ti ya,

Wεεn la ɣeni de leveni ti zaama.

20 «Faa nɔu ɣε nui ɣa da lɔ kpɔlɔi nɔ zu sii ma voloiti
pe su.

Konagiti ti makeɣai sili masagi ve, ti ɣaaluge.

21 Zɔngɔ wooi é nu maaluazu, naa ɣa wosu goizu.

Ziileigi ma zieiɣi zu ɣa faa zugolɔɣolo nui lɔɔzu la
unga.

22 E la laani da ga kuai ɣa ɓudezu maazu,

ki ka ba ga kulafiliba zaai ɣa gaiziezu.

23 Toɣa levetevesu, mini ɣa a daamianigi ɣa ná?

E kwεε é ɣε folo nɔiti ta ɣevele ɓetezu be.

24 Uolugulai ta ziiɓɔlɔi ta maaluazu,

ti zeeli ma eɣε masagi nii kevele ɓeteai ga é li
kɔɔmave.

25 Mazələ ə yeebuunni GALA daaləğəma,
 ə wuzegəni Zəbe-Pə-Maliğii laaləğəma.

26 E gəgi loga, ə da li laalezu GALA bu,
 ə bəğə makegai ga nə-kəğə zepəgi.

27 Ma wuləi gaazuve maaləğəuai,
 saamavəti buidəi ma ga ma wuləiti.

28 Taa niiti ti woloai, minə gə ə liini, ə zei nə,
 ə lə pələti bu, niiti nu la ti wu,
 niiti ti vaazu wolozu niina.

29 E la mə zooga ə va gə ga naavolo nu, nə-sələgi la
 mə wuzegə,
 zeəğəligi gaa la mə wələ eteai zu.

30 E la zooga vəlazu kpidii va.

Abuzogi gə ma vənəbaiti fə.

Toga bə ga GALA daa viilei.

31 Wafuun fai gə ə gītogai ba. Kələ toga bəğə
 yaavazu,

mazələ nii a teve, naa gə gəezu ga wafuun fai.

32 Naa laa gə zeeli aisa sii ma voloiti ti va bə,
 ma vənəbai la mə lənuga volu.

33 Toga bəğə maabəzegəle egə leezen ansəğəgi ma
 waa biini,

egə wolive wului, toga ma vūaiti pu ya.

34 Mazələ faa jəu gə nui nə-pələyegəi la buğua,
 lobəani zo nui nə-pələi gə gə ga abuzogi laamianigi.

35 Nii ə gīsieu faa jəi zu, toga sələ ga maanəğəi.

Nii ə gīsieu su ziimave, naa gə ə tə bəğəi gəkasu.»

16

Zəbe Elifaze woğəavote fai

¹ Zəbe goğəavoteni, ə gə ma:

2 «Gə naa gəğala vai ma məinməin gola məniga,
 wo kpein wa ga gaanəne nu jəiti.

³ Siε kpεgele ɔa wo ɔesu ɔɔɛzu la eɔe fiilei?
Leeni ɔa ε ε ɔɔɔzu, ε ɔɔɛzu ɔani?

⁴ Nà ɔalaagi nà la zoo ɔɔɛzu ga wo ɔεvele,
ni wo ɔeni pòtogi zu,
gε kpɔɛiti bo wo laalɔɔma,
gε nòungi niikpi wo maazu ga ɔεεɔfulasui.

⁵ Nà la wo iɔɔɔ ga dàawooi,
gε dàkɔɔgiti niikpi, naa a la wo yiilei.

⁶ «Aɔεε naa ve, ni nà ɔɔɛzu, nà-kpɔɔi ɔaa la yeizu,
ni nà maɔɔna kpɔ, toɔa zeɔe bà ɔaa?

⁷ Niizu, gaamai zu GALA ge zeɔei ɔula zèa,
ε nà-pεɔyeɔei pε gaalevea.

⁸ E kòɔgi maaɔilikpiliga, ε gòla vɔ ɔae ma.
Naa ɔa pèelalazu, ε kè ga sɔba nui
niima vai zu ε zeelizu mà.

⁹ GALA ka bàlizu ga ná-ziigaaawanai zu,
ε laale bù, ε ɔa niigaiti siε ga dàalɔɔma.
Sili nui gaazu ɔa volo su.

¹⁰ Nuiti ta laa wolaiti daalaosu dàalɔɔma,
ti ɔa gòizuloɔa, ti ɔa gòla voomu,
ti ɔili va dàalɔɔma.

¹¹ GALA ge dɔɔni telebotala nuiti zeezu.
E kèeni ga faa ɔɔu ɔe nuiti daamianigi.

¹² GALA ge vaani, ε ziileigi ɔula zèa, ve gε ɔeni vulua
ná.

E sòni kòpoluve, ε sùɔezegεle.

Gε ɔea ga ná-mεɛinti pilisuve,

¹³ ta ɔovesu nɔ màaɔoolii pε su.

Toɔa sàamave zuvolosu, maawɔingfa la su.

Zii ma wanai vua ya zooi ma.

¹⁴ E ɔa palai loo bà, palai volumna,
ε ɔa ɔize màazu eɔe kɔɔɔfulubai.

15 Gè saa wɔlɔ wo seɣei zɔlɔɔga, gè too ɔɔba.
Gè gàazu unfegi laa fufiligi zu.

16 Gɔlɔ nɔɔnɔugi gàazuɣɛzɛiti kpɔɔda su,
saai ma niinigi ɔa gàazuɔedeɣagiti ba.

17 Anɛɛ naa ɔe, suɔɔu vaa la zèeiti kɔzɔni,
wooveleda la ɣɛɛni nà-GALA falii zu.

18 «Zooi mina mà ɲamai lɔɔɔu,
nà-kpee wooi ɔaa mina yei.

19 Mazɔlɔ niizu niina zeele ɔa bè geegɔlɔgi zu.
Ungo, nu ɔa zèema geezuɔe, nii a zeele wooi wo bè.

20 Bɔɔlaiti ta ɲɛɣfulazu sù,
GALA ka nà ɔa woogula ma ga gàazuɔɛi.

21 Nà-zeelei ɣɛ ga zaamazu lobo nui
gá GALA gi yɔɔɔzu,
eɣɛ nui nii é bɔɔla nu vului maalobosu.

22 Sii ma voloi ɔana ɔe,
nà ga li ga pelei naa, nii gè la mɔ ɔalega ma la pɛ.»

17

1 «Zènvu vai ɔaa na ɔaa, sii ma voloiti ta ɔe,
kabayeɣei ɔa màaɔɔunsu.

2 ɲɛɣfulasu nuiti ti la màaɔoolizu ɔaa?
Ta-laazuɔɔlii la vaazu bu, gè ɔa ɲiimɛnii wo.

3 Ee, GALA, ɔa ɔɔɔi ɣɛ bè ga maalobo nui!
E ɔula è volu, ɔe ɔa é minazeɣezu ga nà-faa?

4 Gaamazu, è ti yiilaagfuluga kidafaawui luɔɔ,
è la vaa bu, ti ɔa zobo ɔɔlɔ.

5 Zɔi é bɔɔlaiti kwɛɛzu ga ti naati zeavoo, toɔa ná-
dointi dɔɔzu kpɔlɔi zu.

6 «GALA ge kèɛni ga nii ɛɛ pɛ ge ɲɛɣfulazu su,
ti ɔa laaɔɛi ɔu gàazuɔe.

⁷ Gàazuɖɛzeiti ti la mɔ volozu, ti zaa su ga ziizoolɛi, kpɔ̃sɛi kpein ge ɖɛa nɔ eɖɛ niini.

⁸ Sɔle nuiti daavɔɔvɛ ga nà-taɓai vaa, ta sɔbalala nui ɖa wuzɛɖɛzu nu nɔi laalɔɖɔma.

⁹ Anɛɛ naa vɛ, telebo nui ɖaaba siɛ veleɪ ma, nui zeeiti nadegai, naa ta ɔɔ ná-gaabaai va.

¹⁰ Kɛɛ wɔun bɔɔlaiti, à va, wo pɛ à ɖale ma, wo va, gɛ la ɖima nu ɖila kpalaa kaazu wo zaama!

¹¹ «Nà-foloiti ti levega, nà-faazeikpasuiti ti vua ya, zɪima vaiti ti la mɔ zolooni.

¹² Ta ɖɛɛzu ma: «Kpidii ɖa ga foloi, wozakalagi maaɓuɖa,»

tama kpidii ɖa dɛ é ná.

¹³ Kɛɛ leeni ɖa niina gɛ ɖitosu ba? Nà zeizu zɔlɔɔ gɔvɛalaazu,

kpidi yooi zu ɖa gɛ dàazuɔvɛ ɔɛɛzu ná.

¹⁴ Gɛ ɓainni kabayeɖɛi ma, gɛ ɖɛ ma: «Da ɖa è ga kɛɛ!»

Gɛ ɖɛ duulai ma: «Wa ga dɛɛ ta nà-seelaiti!»

¹⁵ Mini ɖa deɖɛmu nà-kitogi ná?

Ɓɛ ɖa a zoo é nà-kitogi zuzo?

¹⁶ Gá yeizu ga tɔ vɔɔma gɔvɛalaazu, gi felegɔ gá loozu fufiligi zu.»

18

Bilidade ná-kpɛɛzuɖulai velesiɛi

¹ Suɖa nui Bilidade kpɛɛi zegeni, é ɖɛ ma:

² «Siɛgi ɓɛgele zu ɖa wo ɓesu la kpɛɛ mɔinmɔingi naati ba la?

A ɖigaizie su, naa volu gá ɓɔɛ niina.

³ Leeni vaa zu gi levezu ga suaiti?

Toɖa wo ɖisu ga gá ga faaɖaagɖalala nuiti?

⁴ Ee, da və, dəi è bəğbə valizu ga da-yiigəawənai zu,
kəni dəun da-vaa zu kələbai wo ga etəai,
fasai zeğə tosuve?

⁵ «Ungo, nu nəi nə-wozakalagi ɣa za,
ma abuzogi é ɣea ba, naa ɣa be foloi va.

⁶ Wozakalagi zúbidi nə-seğə ɣotai wu,
zənvui ma zəməgi ɣa za.

⁷ Kəğbi zəbeɪ ɣea ba, naa zu ɣa bəlbə,
tə bəğbi lənə gooi ɣa ɣe ga too zaɣui.

⁸ Mazəlbə piligə ya, kəğbi lə tuməi zu.
Toɣa ziezə galuiti zəğəzuve.

⁹ Bali sogə tibiligi va,
ta galuiti daalbə ba.

¹⁰ Galu vəngi a zo da, naa ləğfuve zoi wu,
balii ɣa maaɣəunsu pelei zu.

¹¹ Maalua vai ɣa polu adavə pə,
é vile kəğbo ba.

¹² «Pului suvikei ɣula zea,
nimizai maaɣoolia.

¹³ Toɣa kəlbəgi ma bulukpulgiti sumi.
Dəfə zeebeɪ ɣa baalobazuveɪti sumi.

¹⁴ Təğfulavə nə-seğə ɣotai wu, və é ɣea ɣalivaazu nə.
E lia ga bəğbə maalua masagi və be.

¹⁵ Ti zei nə-seğə ɣotai wu, é la mə ga nənə.
Timinigi vazaga seizuve.

¹⁶ Ma zapeiti ti vəa buu veleɪ,
ma beke koiti ti vəa maazu veleɪ.

¹⁷ Təğbi nəleə etəai zu,
daasei ge la mə etea.

¹⁸ Daaviliga, é zeğə wozakalagi ɣa, é vili kpidii zu.
Ti kpəa, é ɣula etəai va.

19 E la dounɔɖa yɛni, ɔaa dounlounɔɖa ná-nuɔuseiti saama.

Nu vulu nɔpɛ ge la yɛni seizuɔɛ.

20 Folo liizu ta folo ɖulazu, naa ɖa mɛni nii é zeizu ma,

naa ɖa nuiti maalua, ti zasu ɖa ɔali.

21 Zekana a ɖɛ la ga telebotala nui ná-pelei.

E ɖa wo ga, ɔɛ ɖɛa ga ada, ɔɛ ti la ɖɛni GALA kwɛɛ ná.»

19

Zɔɖe Bilidade woogaaavote fai

¹ Zɔɖe googaaavoteni, é ɖɛ ma:

² «Wa yɛsu kpɔlɔzu eyɛsu yeele?

Ungo, wa yɛsu kpɔlɔzu ga wa-ɔɔɛiti eyɛsu yeele?

³ Ná zeizu ɖɛa puu, wo ɖa kigi zupu!

Wo la unfesu ga kpɔlɔ vai?

⁴ Ni kàkagɛ, ná-kaka fai ma ɖasɔi ɖa la ùnma.

⁵ Ni wɔun wa kaana ga wo vizɔge bà,

ni wa ɖɛna zeliloga mà ná-unfe fai zu,

⁶ à suɖwɛɛ ga GALA ka é tòsuɔɛ ɖologɖologai,

é ná-tumɔi lo màaɖoolii zu.

⁷ Ni ná kpee loona sujɔu vai laalɔɖɔma, nu nɔpɛ ge la gòɔɖaaavotesu.

Ni ná kpɔbɔi maalolina, telebo faa la ɖɛɛzu.

⁸ GALA ge pelei leveni tùɖɔ, gè la zooni gè ɔa leve.

E kpidiɔi ɔɛɛni ná-peleiti su.

⁹ E ɔaazegɛni mà,

é ná-lɛbiya wɔlɔgi ɖula ùnba.

¹⁰ E tòka mini-o-mini, ta ná ga li.

E ná-kitogi lɔɖula eɖɛ gului.

¹¹ Ná-ziiɖaawanai lokoleveni dàalɔɖɔma.

E dèveni eɖɛ sili nui ta.

12 Ná-kɔɔɔgiti pilɛgɛ pelei ma vɔɔma,
ti vaa pò, ti ta-ɔelei laani,
ti ti-zeizuvɛ vu sèizuvɛ maagoolii zu.

13 «É nà-nu ɔɔɔgiti maagoozani bà.
Kwɛɛ nuiti ti vazani, ti maagooza bà.

14 Nà-nu ɔɔɔgiti ti gɛleni bà,
nɛɛɔgɔiti ti gɛleni bà.

15 Nà-pɛɛ wu nuiti ta nà-botigɛ anzanuiti ɔɔɔi,
ta kɛɛzu eɛ nà gɛ ga wɛɛn.
Kɛɛvɛ ti gɛazu, eɛ nii nu la kwɛɛ.

16 Nà nà-botigɛ zunui lolisu, é la gòɔgaavotega,
anɛɛ ni nà maanɛɛɛzu.

17 Dàavɛ makugi gɛ gɛlazu ànzai ɔɔɔi zokpai zu.
Wòinzegɛa kòozu lointi ma.

18 Anɛɛ doungoiti ti gɛɛa bà.
Siɛgi zu gè pɔ gè wuzegɛ la, ta jɛɛgɛlazu sù.

19 Bòɔlaiti kpein ta luazu bà.
Niiti gè ti nɛɛni vɛ gola, naati ti voluavega bà.

20 Gè vɔa gɛe ma,
ta gè valaga anii pɛ ma.

21 A màawɔingɛ, à màawɔingɛ, wɔiti wo ga bòɔlaiti!
Mazɔɔ GALA zeei gɛ é dògani.

22 Leeni vaa zu wo vilesu pòlu, eɛɛvelei GALA ge
vilesu da pòlu?
Wo la dɛ ɔɔɔni ɔaa ga kpùsei ɔɔɔ vai?

23 «Ee, ni nui ta gɛ dàawooiti sɛvɛ!
Ni nui ta gɛ yeevɔɔɛ ti va, ti zɛvɛ sɛvɛi zu!

24 Ti zoo ti kòlu gɛazɔɔbagi zegɛ, ti sɛvɛ la fasai ma,
ti kɛna kpui ziɛ su, sulɛi, é yɛ ná eyɛsu gɔ!

25 Gè kwɛɛ gè gɛ ùnmɔɔ nui gɛ vulua,
tɔ gɛ é wuzegɛzu ga gaabelagi eteai zu.

26 Niima busɛi ɖologologa vɔluma,
nà ɖɛ kpùsɛi zu, gè GALA ka.

27 Nà ka nà ɔɔɖɔi ga gàazuve.

Nà ka ga gàazuve, nu ɖili nɔnɔ laade.

Ee! Zii ɖa ɖalazu kòozu ga maaɔɔngi naa wo fai.

28 Wa ɔɔɖɔ ɖaazaɖasu ga, gá vɛle polu ɖale?

Goozuɖulagi ɖegele ɖa ada tukpɔ la?

29 A lua boɖa zɔkpɔi va,

mazɔɔ maaɖoloi nɔu ve, nii é ɖɛɛzu ga boɖa zɔkpɔi,
naa ɖa a kɛ wo suɖwɛɛ ga tukpɔɖaalevei ɖa ná!»

20

Sofaal ná-kpɛzuɖulai velesiɛi

1 Sofaal nii é zɛɖezu Naama, naa kpɛi zɛɖeni, é
ɖɛ ma:

2 «Wɛle niizu, nà-kisiɛiti ta ɔɔizu dà ga gè
gooɖaavotegi ve,
gè la zooga gè va yiilɔ.

3 Gè zeliiti mɛnigɛ, ti la zɔleni gàazu.

Nɔnɔ ma gaamai ɖa gè losu ma, gè gooɖaavotegi ve.

4 E la suɖwɛɛ ɔaa ga, siɛnɔpɛ su,

kaipa nuɔusei ɖulani etea,

5 nu nɔiti ta-vɔnifaamai zu la ɖa ga ɖooza,
ta nu nɔi ná-koozunɛi ɖa ga yeedɛɖala go nɔ?

6 Anɛɛ siɛgi zu sɔligi zeizu la geei va,

ta nɔungi ɖa zeɪ tonaɔiingiti ba,

7 Toɖa nɛɛle eyesu ɖɔ, eɖɛ tɔ ɔɔɖɔi koozu ɔooi.

Zɔiti ti ɖɛni kwɛɛ, naati ta ɖɛ ma: «Mini ɖa é ná?»

8 Toɖa nɛɛlezu eɖɛ segi, kɔɖɔvo ge loo ya,

é loo ya eɖɛ kulakɛɛmai é wosu kpidii.

9 Ti zunui naa ɖaani, kɛɛ ti la mɔ kaa pɛ,

adaɔve é ɖɛni zeini ná, ná yeema ma.

10 Ná-doun zunuiti ta bala nuiti zee gʻaaɣale ma,
niiti é looni ti ma.

Tə bəɣɔi ɣa ti kpein potogi ve, é ɣula ná-naavoloi zu.

11 Zəbɛi ɣɛni ba ná-nu niinelai zu,
naa kpein ka yeizu ma kabayegɛi zu.

12 «Anɛɛ ni faa ɲɔi nəvɛ da,
anɛɛ ni toɣa makesu nəgi wu,

13 é make ba, é la ɣɛɛa ba,
é make daa ɣoozuɛ,

14 daamianigi ɣa valibo koozuɛ,
toɣa ɣɛ koozuɛ ga keɛbɛzɛi ma wanai.

15 Naavoloiti é ti bəleni zɔiti zea, toɣa unpili ga tiye,
GALA ka ti ɣula koozu.

16 Toɣa keɛbɛzɛi ma wanaiti kpɔlezu.
Toɣa saai maazɔɔ ga gozagi ná-ɲiigi.

17 «É la mə ɣidia ná, ga toɣa kəin gulɔi zɔɔ məɲo ga
undaanɛi, eɣɛ zie wolaiti,
kətuɗɛiti ti ga niki ɲiimidɛi ma wulɔi.

18 Toɣa bəɔzu ləɲgi kpein pu ya, é la yiimaɣɛa su.
Ná-naavoloi kpein é sɔɔni ná-pədi loo vaiti su, é
la ta wəingulaa.

19 Mazɔɔ é bala nuiti koloɣoloni, é ɣɛɛ ti va,
é ta-vɛɛiti goloni, niiti é la vaazu ti losu volu.

20 Təzɛi ziima vai la ɣɛni ɣɛni,
é la zooga é va ná-naavoloi taɣila kpala kizo.

21 Toɣa maayii ɣɛ ga nui kpein,
keɛ ná-kulagaanezui zu la ɣoozaa.

22 Anɛɛ ná-sɔɔ golai naa kpein saama, toɣa ɣɛ
kpalai zu.

Maanəɣɔ bəkoɔi kpein ka zeeli ma.

23 Siegi zu é balazu la ga é ɣogi zulaave,

GALA ka yeebe ná-ziigaaawana wolai va, é yei
daalɔɔma,
é vu ma daamianigi votogi zu.

²⁴ A belana kɔɔɔ zɔɔlai va é ga kɔlu gelei,
kɔlu bɔi meein ɔa va é bɔ.

²⁵ Meein é bɔai poluve, a naa ɔulana bɔɔ va,
kaegi é saamave zuvologai, é naa ɔula,
saai ná-maalua vai ɔa lo unga.

²⁶ Kpidii makege daalɔɔma ga ná-tɔnɔgi,
abui nii nu nɔpe ge la gaaleeni, naa ɔa kɔligiti gala,
é naati kpein gala niiti ti yesu ná-pelei wu.

²⁷ Geegɔlɔgi ɔa ná-faaɔaazagiti kula kelema,
eteai balaa ka wuzegɔ daalɔɔma.

²⁸ GALA ná-ziigaaawana voloi,
ani vagɔi kpein é gaaleai ba ná-pelei wu,
naa ɔa bale, é zegɔ ná.

²⁹ Naa ɔa é ga kasɔi, GALA ge kevele ɔeteai nu nɔi
ná-faa ma, maaneai é sɔlɔɔ.

Naa ɔa GALA ge deveai tɔun be.»

21

Zɔbe Sofaal woogaaavote fai

¹ Zɔbe googaaavoteni, é ɔe ma:

² «À woilo, à woilo gɔoi ma.

Naa ɔa a ɔe ga gaaaneɛɛai.

³ A yeezei lee bu, wo va bu ga gè ɔɔe,
siegi zu gè ɔɔezu la, wa neei wo niina.

⁴ «Nu ɔa gè bainsu ga tɔɔi baa?

Ba! Leeni vaa zu deɔemu gè la bɛna zoo maaɔɔngi
wosu?

⁵ A ɔaaavote dee mà, wo laavɔ,
wo yeelɔ la.

⁶ Siəgi zu nə bəḡḡi gè ḡisizəzu la naa kpein su, nii é
zeelizu mə,
toḡa gəaluazu, səsə də bali.

⁷ «Leeni vaa zu faa ɲəu ḡe nuiti ti eteai zizəzu,
ti wəbəzaḡasu, ti zəbei zəbə volu?

⁸ Ti-mavofodai ḡa də zei vele bətə ti ḡoba, ti ḡaazu,
ti-lounlonti pə ti də li luḡma ti ḡaazu.

⁹ Ziileigi ḡa é ta-vəlei wu, dua vaa la ná,
GALA ná-kpakəi la vaazu, é va zeeli ti ma.

¹⁰ Ta-nike zinəiti ta ga kpuḡu geleiti,
ta-nike zaaiti ta yivoi vuuzu, ti-ḡo ge la ḡologologa
pə.

¹¹ Ta bəsu ti-loungoiti ba, ti də bize eḡe togani bulu,
ti-lounlonti ti də kuai wo.

¹² Tamadegi ta kənigi, ta də zei ta-wuyeiti bu,
ti ḡoozunə koole wooiti ma.

¹³ Ti ta-eteai kpein siə volumna undaanəi zu,
ta yeizu ga ziileigi ḡəvəlaazu.

¹⁴ «Kələ ti ḡəni ḡəzəzu GALA ma:

«Zəḡe gi volu, wəin la gi ma lago pa,
ga gi naama eteai ḡwəə, nii è pə ga gi siə.

¹⁵ Bə ḡa é ga Zəbei-Pə-Maliḡii, ga gi dəbi?
Nu a ḡəna falia, leeni ḡa nu a səbə naa zu?»

¹⁶ Niima nuiti ta-undaanəi la tiya bəḡḡi ti yeezu?
Naama ḡisiei maḡooza bə, ḡə va vilə ta-lənə gooi
volu!

¹⁷ Anḡe nəi nu ḡa də ta-eteai ma wozakalagi ḡa, é də
za gaamago nə,

ḡaa faa zuḡologologi də zei ti ma?
GALA ka də ná-ziiḡaawanai yei nəi ti ma?

¹⁸ Anḡe nəi, yeeḡəḡala məinməin su,

ti gʒeʋe ege muiin vɔɔi nii filei liizu la,
ti gʒe ege tufa vɔɔi nii tɔngɔɔ filei buzegezu?

19 «GALA ka kpɔɔi makesu faa ɲɔu gʒe nui ná-dointi
bɛ,

nii tɔ bɔɔɔi maanɛni ga é sɔɔɔ baa?
Maa la nɛni é ɔa naa la faa ɲɔu gʒe nui bɔɔɔi ma baa,
nii a kɛ é gʒigi zɔɔɔ?

20 Keni faa ɲɔu gʒe nui gʒaazuɔe tɔ bɔɔɔi ná-maanɔɔi
gʒa,
tɔ bɔɔɔi gʒa maanɛi ga é GALA Zɛbɛi-Pɛ-Maliɔii ná-
ziigʒaawanai gʒɔɔ.

21 Siɛgi zu ti-zii ma voloi a bɛna la,
nii é ɔaazu gʒɛzu ga ti-lointi ti ɔoluɔelei, ta-vaa la
mɔ naa zu.

22 GALA ka nu a kala ga naama vaiti baa,
GALAGI nii é geezugʒelaiti tukpɔɔaaleɔezu?

23 Nui tanigaa zɛbɛi gʒa yɛsu ti ɔa, ti za ziileigi zu,
ti ye gaanɛi zu, ziizoolɛ la ti ma.

24 Ma nuiti ti-gʒɔɔgi ti ma ga pagɔ,
ta-gʒaabaai pɛ ge ti zu.

25 Tagʒili balaa ka za, ziizoolɛi ziimaɔe,
é la undaanɛi gʒɔɔni.

26 Ti gʒilagilagi pɛ ti laani fufiligi zu,
koegi ma bulugi gʒa ɔɛɛzu ti ma mɛɛ.

27 «Ungo, gɛ wa-gʒisiɛiti kwɛɛ,
naa ɔɛɛ kigaiziei ɔa wo bosu é lo bɔ, wo pɛelalazu
la.

28 Wa gaazaɔasu ga: «Nu ɔaa nui ná-pɛlei gʒa mini?
Faa ɲɔu gʒe nuiti ta-zɛge gʒotai gʒa mini, ti gʒɛa bu?»

29 «Wo la dɛ tɛɛɛ nuiti gaazaɔfani baa?

Wa ɔɛɛzu naama vaiti ba, niiti ti ga ma zeeleiti?

³⁰ Siegi zu maanɔɔɔi vaazu la, toɔa ɔa voola faa ɲɔu
ɔe nui va,

GALA ná-ziiɔaawanai la vɔɔɔua ba.

³¹ Be ɔa a zelilo ma, é vile ná-sie velel va?

Be ɔa a sala, faa ɲɔi naa vaa zu nii é keeni?

³² Ti liini la kabamave,

ti ɔa wele ná-kabai ma.

³³ Eɛe pe ge vileni ma voomai volu,

bebei nii gaa la luga, naa ɔa zie kakalave.

Nemei zu volbi la wuini kpusei ma.

³⁴ Leeni vaa zu wo gaanee wafuungiti bosu ga
ze?

Mazɔɔɔ, gaamazu nii é ɔulazu wa-woɔɔaavotegiti
su, naa ɔa nɔ ga zee vai.»

22

Elifaze ná-kpɔɛzuɔulai zavasiei

¹ Teman nui Elifaze kpɔɛi lɔɔzeini, é ɔe ma:

² «Nui losu ɔa zoo nei é ɔe ɔɔɔɔ GALAGI ve?

Gima nui ɔa botii ɔeezu ɔɔɔɔ nɔ ve.

³ Kele Zebei-Pe-Maligii ná-kulanumai ɔeɔele ɔa é ɔa-
lelebodai zu?

Leeni ɔa a sɔɔɔ, ni è-zie velel a zɔlena?

⁴ E laave da, ga toɔa è maɔɔolozu, é è lukpɔ,

tɔɔzei ɔa unmaayeizu ná-zobogi wu?

⁵ E la ɔɔɔɔ ɔeeni ga sɔba nu tooma vaa mɔinmɔin su
ɔaa?

Kwe ka nei ɔa-vaɔɔaazagiti ba?

⁶ E ɔeni kpɔunmai ɔulazu è-zejɔɔɔɔiti zea, un ge la
ba.

E ɔa nuiti ta-zegɛiti kula ti ma, eyesu è ti maɲakakai
vile.

⁷ Nui kpɔɔle wɔin ma, ɛ la ɣɛni zɛ veeni naa ya.
Nui pului ɣɛni ma, ɛ naa ɣɔmani ga daamianigi.

⁸ E zooi lɔni tooma nui yeezu.

Nui nɛai ɛ vɛ, naa nɔ ɣa ɛ ɣɛni seizu ɔɛɛzu.

⁹ E ɣɛni yeebesu poanzaiti ba, ti li ga yeapaka.

E ɣɛni podointi suvikɛi ɣulazu ti ya.

¹⁰ Wɛɛ, naa ɣa ɛ ba, baliiti daai ɛ maagoolizu,
gaamago nɔ, dualua golai ɛ zogɛ.

¹¹ E la kpidii naati kaazu ɔaa,
zɛi naati kpein ti ɛ maaɔlesu?

¹² «GALA ge la geɣɔlɔgi zu ɔaa?

Geezu vɛɛ, nɔ ɣaagoozaai, somideɣaiti nɛkpɛai
ga!

¹³ E woo ɣaabelu ga: «GALA ka zoo nɛi ɛ sugwɛɛ?

Toɣa zoo nɛi, ɛ ɔudɛ tonaɔiingi maazu, ɛ tukpoi
ɣaaleve?

¹⁴ Tonaɔiingiti gaagiligi gola GALA gaazu, ɛ la ani
nɔpɛ kaa,

siegi zu ɛ zɛɛzu la, ɛ da lati geɣɔlɔgi ma.»

¹⁵ «Da pɔ ɛ yɛ pele wɔlɔmai volu,

nii telebotala nuiti ti zɛni la?

¹⁶ Ungo, ti leveni ga ma yeelugɔ,

ɛɣɛ siɣigi nii zɛ ɔoigi yeizu la.

¹⁷ Tɛi ti ɣɛni ɣɛɛzu GALA ma: «Maagooza gi va!

Toɣa ga Zɛbɛi-Pɛ-Maliɣii, leeni ɣa a zoo ɛ kɛ ga
giye?»

¹⁸ Anɛɛ naa vɛ, tɔ ɣa ɛ ta-vɛɛiti buulaaveni ga ani
vagɔiti.

Faa nɔu ɣɛ nuiti ta-lɛnɛ gooi maagoozani bɔ.

¹⁹ Telebo nuiti ta ti-ɣologolosuvɛ ɣa, ti ɣoozunɛ.

Sɔbalala nuiti ta nɛɣɣula ti zu, ti ɣɛ ma:

20 «Ungo, ade zili nuiti peɗe, ti ɗologologa!
Nii ɗɔi ti zenɪ, abui naati galani.»

21 «À yɔɗɔzuɓeɗe wa GALA, ziileigi ɗaizɪe wo yɔɗɔzu
wa to.

Ule ɗana undaanɛɛi a ɗaagale ma la è ma volu.

22 Kalagi zo to ɓɔɗɔi bosu ga ɗe,
ɗize daawooiti su.

23 Ua volu Zebei-Pe-Maliɗii ɓɔ, toɗa è zeɪ vele ɓeɗe
volu,

telebotala vai kpein maagooza è-zeizuɓe va.

24 Zanugi é è ya, pili ya zooi ma,
ɓaa è zanu kitei ye kɗudei ma ɗɗtui saama.

25 Naazu Zebei-Pe-Maliɗii ɗa ɗe è ɓe ga zanugi, ta
wali wola.

26 Mazɔɔ naazu, ɗa GALA Zebei-Pe-Maliɗii ná-fai
ɗe ga è yiima vai,

ɗa ɗaazuɓe wuzegɗe, è to GALA ba ga ladalai.

27 Da woɗula ma, toɗa è woɗaavote,
ta ɗa ɗa-minazegɗiti daazeeli.

28 Ni ɗa deve wona, naa laa ɗa zeeli è ɓe,
wozakalagi ɗa volo ɗa-veleiti kpein su.

29 Ni nui ta ɗa ná kpɔɓai, ɗa buzegɗe.
Mazɔɔ GALA ka ɗa ɓɔ naa va, nii é ga ɓɔɗɔmaayei
nui.

30 Toɗa sɔba nui unmoɔ ɓalaa.

E-yee ɗadegaiti sabui zu ɗa zunui naa a ɗizo da.»

23

Zɔɓe Elifaze woɗaavote fai

1 Zɔɓe goɗaavoteni, é ɗe ma:

2 «Za moɔ nà-kpaazaɗa wooi ɗa ziiɗaawanai
wuzegɗeɗu,

nà gaaḅaazu gè nà-kpee wooi zuzo.

³ Ni nà la zoo gè kwɛɛ, vɛ nà GALA ka ná,
nà la li, gè zeeli seizuvɛ.

⁴ Nà la nà-gaamai lɛɛ la,
gè dàavɛ laave ga goozuḡulagi.

⁵ Nà la ná-goozuḡulagiti kwɛɛ,
nà la kwɛɛ naazu nii é wɔinni é bo mà.

⁶ Toḡa kpɔɛi vɛɛ b̃a, ga suvikɛi kpein ḅaa?
Ba, naa la ḡɛa! Kɛɛ toun ka dama ga ze.

⁷ Toḡa kwɛɛ ga zunu vɛ sɔlegai é woozuḡulasu toun
bɛ,
naazu, nà-tukpɔḡaaleve nui ḡa dɛɛ ga nà ga
sɔbalala nu eyɛsu ḡɔ.

⁸ Kɛɛ nà liina folo ḡulazu vele, é la miná.
Ni nà liina folo liizu vele, gè la kaazu ná.

⁹ Ni nà gaiziɛna lɛkpɛmavɛ nu ḡvɛzuvɛ, gè la zooga
pɛtɛsu.
Toḡa lɔḡuzulu lɛkpɛmavɛ nu yeezazuvɛ ḅaa? Gè la dɛ
zoovini ma pɛ!

¹⁰ Anɛɛ naa vɛ, pelei nii gè zizɛzu la, é naa ḡwɛɛ.
Siɛgi zu é dɔɔzu la voluḡulai zu, nà ḡula su ga
n̄adegai eḡɛ zanugi.

¹¹ Mazɔlɔ gè ziɛni siɛnɔpɛ su ga kɔḡɔ vogi.
Gè ziɛni ga ná-pelei nɔ, gè la zegeni ba pɛ.

¹² Gè la ḡɛleni ḡolozu ná-deveiti bɛ.
Gè ziima vaiti zɛni ná, gè ḡolo daawooi vɛ.

¹³ Kɛɛ toun, siɛgi zu a devena la, bɛ ḡa a seḡɛ ma?
Nii kpein wɔindai la, toḡa da naa ḡɛ.

¹⁴ Ungo, devei é boga é vile n̄un ba, toḡa naa
laazeeli,
ta taḡiligaani ti kisɛ.

¹⁵ Naa ḡa é ba, dàaveḡɛ ga dualuagi toun gaazu.
Nà ḡɛna ḡiḡaizie su, nà da nɔ wola lua.

16 GALA ge ĩnətevea,
 Zəbe-i-Pə-Maliğii dāavege ga dualuagi.
 17 Mazəbə kuai laade, é va də maagəkpəgi zu,
 6aa kpidii nii pəai ma.»

24

1 «Leeni vaa zu, Zəbe-i-Pə-Maliğii la yeegeğala levezu
 ba, é va ná-tukpəi gaaaleve?
 Leeni vaa zu, niiti ti kwəe, naati ti la naama voloiti
 kwəe?
 2 Ta kwəma gətuiti segezu ti-laazuveti.
 Ta baala kpulugiti unmazu, ti da ti lo.
 3 Ta podointi ta-zoovalegi zəgezu ve,
 ti poanzai ná-nikei zəge ga kpəunmai.
 4 Ti da bala nuiti kaka pelei va.
 Keni nə maanəğə nuiti ti zəoi zu ti da ləəğə.
 5 Wəle, ege dəbə zoovalegiti ti buuni tevebai zu,
 maanəğə nuiti ta liizu sobuzobui boti gəezuve, ti
 gənəgi gəizie.
 Tevebai zu nə gə daamianigi a zəbə ná ti-lointi be.
 6 Keni ti tufai leve 6alağai zu,
 ti nu nəi ná-leezen belei ma waai gūla.
 7 Ta laazu kpidii ga ti maapakai, sege la ti ma,
 pəemazəge la ti ve nəgelein kəlei laaləğəma.
 8 Gizeiti su lonai ti yəbən,
 tēi dəəğuzu la gənə ti ve, ti liḡini fasai va.
 9 «Ti podoin volo dee gəbu ga maaḡai,
 ti kpəunmaiti kula maanəğə nuiti zea.
 10 «Ti da li ga ti maapakai, sege la ti ma.
 Pului ti ma, ti da molo giliiti mən.
 11 Ti da wolive wuləi bəte nu giligiti be,

ti da dəwəwəgi bətə, anəe naa və, kpəole wəin ɟa ti ma.

¹² «Nuiti ta kpalagi wosu taazuve.

Nuiti ti maawanaai, naati ta kpeeɪ loozu, ti da
kpəbai ɟaizie.

Kele GALA ge la daazu ma, é va ɟidəw kaka fai naa
wu!

¹³ «Foloi la nəeni faa ɲəu ɟe nuiti bə,

ti la zie ga pelei suɟalagai,

ti la loga miná pə.

¹⁴ Nu vaa nui ɟa da wuzeɟe ga sobui,

é bala nui vaa ta maanəɟə nui.

Kpidii é bəɟə ɟe ga unma nui.

¹⁵ Wəenziə nui ɟaazuɟəzəi ɟa da fitili pəezuve
maavəne,

é ɟe ma: «Nu nəpə ge la kàazu,»

é ɟaazuve maaləwɟu ga seɟei.

¹⁶ Kpidii ɟa unma nuiti ta da peleitɪ baabota la,

foloi, ti la, ti pelei laaɟulu bəɟə ma,

wozakalagɪ ma ɟisɪə pa ge la ti ma.

¹⁷ Nui niiti ta-voloi ɟa da təzəi ga kpidii,

ti və ka kpidii ma maalua vai və.

¹⁸ «Kele wəun, wo vaa bu, ga faa ɲəu ɟe nui ɟa vəɟa
ziəi ɟa, é da yei.

Zooi é zea eteai zu, miná ɟa voovoo,

é la mə ziaa ga ná-leezən belei ma veleiti.

¹⁹ Velei foloi ma lieɟi a da kəole vukəi ma dəi
ɟaawuun da,

zekana, kotoba nuiti ti vaazu ɲeelezula ɟəvəalaazu.

²⁰ Anzanui é gaazulaa etea ma, é kula su, naa ɟa
yeema ma,

koegiti ta ma voomai ɟe ga laamiani pagə,

nu la mɔ ɖigaiziaa ná-faa zu.
Kotoi lɔɔ ɖa ɖula eɖe gulu wola.

²¹ «Maalo anzanui, nii dounda ti la be, ta naa zopele
nɔuzu,

ti la ta-nuɔɔɖɔla ɖulazu keɛma poanzaiti be.

²² Keɛ zebei ɖa GALA ba ga é totuɖɔ nu nɔiti kpɛ.

Siɛgi zu GALA ge wuzegɛzu la,

kito ge la mɔ naama nuiti be ga ta ye vulua.

²³ GALA ka ɖa ti ye ná yeeta, ti ɔɔɖɔ ɖa ga ziileigi ɖa
ti su,

keɛ gaazu ɖa ti-zie veleiti ba.

²⁴ Tiya ɖa yeeɖeɖala go nɔ laawu, ti wuzegeni, naa
volu ti nɛɛɛ.

Ti looni bu, eɖe nuɔusei kpein kevele, weɛ ti levea
ga.

Ti levea ga, eɖe ani ɖɔpɔgi mɔai.

²⁵ Nii nɔun gè bogai, toɖa ga ɖitei!

Be ɖa a zoo é kè ga zeɛ nu?

Be ɖa a nà-kpɔɛzuɖulaiti ka ga wafuun faa?»

25

Bilidade ná-kpɔɛzuɖulai zavasiei

¹ Suɖa nui Bilidade kpɔɛi zegeni, é ɖe ma:

² «Zobogi pe ka GALA zea, maayikiai.

Toɖa ziileigi lɔɔzu geezuve, geeɖɔlɔgi zu.

³ Be ɖa a kɔɔvebei lieɔi ɖaalu, nii é zeezu?

Beɛni ka ná-foloi la loozu ti ve?

⁴ Nui ɖa lelebo ɖale GALA gaazu?

Nui nii sɔlɔɔgai anzanui va, naa ɖa zoo nadesu
ɖale?

⁵ Ni GALA gaazu, alugi ma voloi ɖa tɔmɔzɔɔ,
somideɖaiti ti la nadeni,

6 nuɓusei mu ka ga leeni kae, nii é nɔ ga
kpeinɗaɗagi,
nuɓusei balaagi, é nɔ ga kpeinɗaɗa koi?»

26

Zɔbe Bilidade woogfaavote fai

- ¹ Zɔbe googfaavoteni, é ge ma:
² «Ee, è zooge nei ɓɔsu naama nui va, nii zɛbe la zea,
 ɗa ɓɔ naa va nei, nii zeezu ɓɔɓai!
³ E zooge naama nui lenesu ɓaa, nii balagai gɨmalai
 ma,
 ɗa gɨmalai gɨlanuma moɨnmɔingi lɛezu!
⁴ Kele be ga ɗa-ɓɔɛiti ti wosu ma?
 E ɓɔe wooi naati ɓɔɓoge be ya?
⁵ Gɔvɛiti kpein ta ɓalizu,
 kpolodeiti bu munu ta fuluaniiti ti vuuni ná,
⁶ mazɔɔ gɔvealaazu gɨlagɛ GALA gaazu,
 kwɛpele sege zuɗooza ge la zooga zɛlesu ma un-
 daavili zegezaɗai gaazu luɗɔ, é va maalɔɗu.
⁷ GALA ge lekɛmave nu gɔvezuve ma geegɔɔgi
 zuviege ada zu ɗakai maazu.
 E eteai zɛlegɛ ada ɗakai maazu.
⁸ E zieiti gaalɛve ba tonaɓiin gaagiligiti su,
 tonaɓiingi la ɗa ga ɓotaga ti-wuɗegi wu.
⁹ Toɗa ná-masa kpɔkpɔgi gaazu maalɔɗufuzu,
 é ná-tonaɓiingi veɛ gaazu.
¹⁰ E kwɛpelemave laave ziei ga,
 wozakalagi ta kuai ti yɔɗzu.
¹¹ GALA ga zeli lona,
 geegɔɔgi ma lɔkpalaɗi ta ɗa ɓali, ti laavɔ.
¹² GALA ná-zɛbei vɔniga kpolodei ma,
 ta ná-kelegelegi maavele ma,

é vɔniga zie wu zua nɔi Laɔaɛ ma.

¹³ Sokpa zu viilei ɔa geegɔlɔgi ɔaaɔalesu,
zeei kaalii ɔota, nii é velazu.

¹⁴ Anɛɛ naa ve, ma go nɔ ɔana ná-botiiti saama, é ti
ɔɛɛzu,

ti-lugi ta go nɔ ade mɛnisu.

Be ɔa a zoo é ná-faa wolaiti tugi ɔaaɔa?»

27

*Zɔɔɛ ná-googaaavote gaabelagiti é ti veeni bɔɔla
savagɔiti zea*

¹ Zɔɔɛ ɔɔɔɔ liini ga luɔɔ ná-kpɔɛzuɔulai zu, é ɔɛ
ma:

² «Gè ɔonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua,
tɔungi é ɔɛɛzu ga é mina ná-gaamai ɔula keɛma,
Zɛbɛi-Pɛ-Maliɔii, é zii ɔolɔɔolɔgai,

³ ni nɔ de zɛnvui ɔa de sù,
GALA ná-zɛnvu viilei ɔɛ nɔ de sòkpayegeiti su,

⁴ dàkɔlɔgiti ti la telebotala vaa woga,
nègi la zɛɛ ɔɔɛ woga.

⁵ Naama ɔisiei maagooza bà, gè va ɔɛ wo ma,
gaama ɔa wo ya!

Eyɛsu zii loo, gè la zegɛa ná-sɔle fai volu.

⁶ Gè sogɛ kpaan ga sɛ velei zɔlegɛ, gè la yeegulaa
naa wu pɛ.

Mazɔɔɔ zii la kpɔlɔzu, é vile ná-eteai zie velei va.

⁷ «Nii maanɛai é la faa nɔu ɔɛ nui ma, naa la sili nui
ma.

Niiti ti laalɛɛzu bù, nii soloogai nu nɔiti ma, naa la
naati ma.

⁸ Lee ɔito ka a ɔɛ nu nɔi ve, siegi zu é levezu la ga,
GALA ga zɛnvui zegɛna?

⁹ GALA ka woilosu nei ná-kpee wooi ma,
siegi zu kidaaviligi vaazu la, é zeeli ma?

¹⁰ Toğa zoo nei é Zəbei-Pə-Maliğii gə ga ná-ziileigi?
Toğa ye nei GALA faliiti daazeelizu ma yeenəpe?

¹¹ «Nà wo gəlasu ga wo GALA ná-zəbei gʷwe,
gè la Zəbei-Pə-Maliğii ná-faa bətəaiti dɔɔɟuzu wo va.

¹² Kələ wo pə, wo kaavə niina,
lee vaa zu deɟemu, wo bəsu bɔɟɔ va, wo da vile faa
ɲakai volu?

¹³ Wələ, naa ɟa GALA ge makegai faa ɲɔu ɟe nui
luɟɔ, é sɔbɔsu,
naa ɟa é ga sili masagi zɔbɔgi Zəbei-Pə-Maliğii ya.

¹⁴ Ni a dounɟa zɔbɔna, ti wola mɔin, ta ɟe boɟa
zɔkpɔi laawu,
dounlɔinti ta ɟe pului laawu yeenəpe.

¹⁵ Niiti ta ye vulua, dɔɟɔ zeebɛi ɟa li ga naati,
ta-voanzaiti ti la zooga ti va ta-zaa wɔlɔi wo.

¹⁶ Ni ta naavoloi ɟaaleɛna ba eɟe fufiligi,
ni ta seɟeiti gaaleɛna ba eɟe palavalai,

¹⁷ é ti ɟaale ba deɟemu, telebo nui ɟa a bɔɟɔ maagili
ga tiye,
ná-waliiti gaa ɟa gʷe sɔle nuiti ba.

¹⁸ «Pələi é togai ma yeɟele nɔ ve,
ada make nu ɟota logai nɔ ɟa é kəai.

¹⁹ Toğa laazu ná-kpɛi zaama, ma ɟaabelagi ɟana
ná.

Siegi zu é ɟaazuzegɛzu ma la, é la mɔ ani nɔpe kaa.

²⁰ Kidaaviligi ɟa maaɔle, eɟe zie wolai,
tɔngɔlɔ fiilei ɟa seɟe kua zaamai.

²¹ Folo ɟulazu vele viilei ɟa seɟe, é lii la,
toğa tɔɔɟula ga zeeɟaabaai, é kula ve é ná.

22 Ta mɛɛinti pilisu daalɔɓɔma, ti la maawɔingɔazu.
Kɛni ɛ ɓize, ɛ ɓa ɗula ti ya.

23 Ti ɗa yealɔɓa ma, tɔɔzei ɛ ɗologologa,
ti ɗa ɲɛɗɗula su, seizuɓe ɓɔɗɔi.»

28

Be ɗa a zoo ɛ ɗimalai zɔɔ?

1 Adaveti ta nɔɓe, ta ɗa walii ɗula nɔ,
adavɛ tanigaa ta nɔ, ta ɗa zanugi gba nɔ.

2 Kɔlui ɗa ɗa ɗula fufiligi zu,
kɔtui ɗaawuungai ɗa kɔlu ɓɔigi a ɗa ɗula su.

3 Zanu kula nuiti ta ɗa zeɗei wɔ,
ti yei zooi wu, wozakalagi lɔ nɔ,
ti kɔtuiti kula niiti ti lɔɗɗuai kpidii zu, kpidi ɓɔii zu.

4 Ta ɗa zeɗei wɔ zooi wu, maagɔoza nuiti seizuɓe
ɓa.

Uɛ nu ɗɔɗɔlosu nɔɓe ge la nɔ, zanu kula nuiti ti ɗa
ɲiikpi.

Ti zɛɛni ada ɲakai maazu, ti maagɔozaai zɔɔma
nuɓuseiti ba.

5 Zooi nii daamianigi zɔɔsu ba,
naa ɗa valibosu kpomaveti eɗe abui.

6 Nɔ-kɔtuiti ta minɔ ɓe, kɔtu zɔngɔ ɓaagi daa ga
safil,

naa zɔɔsu nɔ, ta zanu fukɔi.

7 Seevei la naama ɓelei ɗwɛɛ,
sizigoɪ ɗaazugezei la de nɔ ɗaani.

8 Suai nii kpein daai ɓɔɗɔ la,
naa tanɔɓe ge la de ziɛni ma,
zalai la ɗa ga zie nɔ.

9 Nui ɗa zoosu ɛ laale fasa ɗɔtuiti golo vai wu,
ɛ gizeiti kpuse eyɛsu ti zeeli ti ma wuulaagiti ma.

10 Toɗa fasa ɗɔtui zuwɔɔzu,

gaazuğezəi ɟa zoo é ani vagoi kpein ka su.

¹¹ Toɟa ziei luɟɔlo,
naavoloiti ti loɟuɔi, é naati kula kɛɛma.

¹² Kɛɛ, nii é ga ɟimalai,
mini ɟa nu a zoo é ka ná?
Mini ɟa kelegelegi zeini ná?

¹³ Nui la songoi liegi ɟwɛɛ,
nu la ka fulu nuiti ta-yooi ɟa.

¹⁴ Palii bomavɛ ɟɛ ma: «É la sù.»

Kpolodɛi ɟɛ ma: «É la pò bɛ.»

¹⁵ E la zooga è va zanu kitei ve potogi zu,
ɓaa mu, è walii ɟɔɟo kiloi ɟa è va geya la.

¹⁶ E la vokɔɟɔga zanugi ma, nii é ga Wofiil gelei,
ɓaa kɔtu zɔngɔ ɓaagi nii é ga wonikese, ɓaa safiil
gelei.

¹⁷ E la zooga è va zanugi ɓaa sanugi ti pokɔɟo ma.
E la zooga è va anɪnakai maavalibo da, nii é ga
zanu kitei.

¹⁸ Anɛɛ nu la kpɔzɔi ta sanu vɛɛɛi ti ta-vaa woni.
ɟimalai zɔlɔɔ fai vizɔgɛ kɔtu zɔngɔ ɓaagi va é ga
pɛɛlegi.

¹⁹ Kɔtu zɔngɔ ɓaagi é ga Etiyopi gelei, naa la
vokɔɟɔga songoi ma.

Zanu kitei la vokɔɟɔga songoi ma.

²⁰ Mini ɟa ɟimalai zɛɟɛzu ná?

Mini ɟa kelegelegi zeini ná?

²¹ Dɔɔɟuvɛ nu vului kpein ba,
dɔɔɟuvɛ wɔniiti ba.

²² Undaavili zɛɟɛzaɟai ta saai ta ɟɛɛzu ma:

«Gi ná-fai mɛnigɛ nɔ, é ɗa wo.»

²³ Mazɔlɔɔ GALA gila kpe ka é pelei ɟwɛɛ, nii é liizu
pɔ bɛ.

Ungo, GALA ka é seizuve g̃wɛɛ.

²⁴ Mazɔɔ ná-wozaɔaai g̃a zeelizu eteai zu ná pɛ.

Nii kpein é g̃ɛɛzu geeg̃ɔlɔgi wu, toɔa kaazu.

²⁵ Siɛgi zu é fiilei wunɛgi g̃ɔg̃ɔni da,

é kpolodɛiti kɔg̃ɔ,

²⁶ é tonai ná-fai zeikpasu,

é pelei ve mainmain ya, ta tona kpunɛ tugi,

²⁷ názu g̃a é g̃imalai g̃aani la, é kula kɛɛma.

E g̃imalai ma wuulaagi laani,

é sumɔ, é fɛg̃ɛɛfɛg̃ɛɛ.

²⁸ Naa volu, é g̃ɛ nui ma:

«Lua Malig̃ii va, è dɛbi, naa g̃a é ga g̃imala g̃itei!

E voluave faa ɲoi va, naa g̃a é ga keleg̃elegi!»

29

Zɔɔe ná-kpɔɛzuɔula g̃aabelagiti

¹ Zɔɔe bɔg̃ɔ liini ga luɔɔ ná-kpɔɛzuɔulai zu, é g̃ɛ ma:

² «Ee, wɔɪnɛ ga g̃ɛ bɔg̃ɔ g̃a nà-kɛvele wɔɔɔmai zu, siɛgi zu GALA ge g̃ɛni baazu la màazu, g̃ɛ da nà-eteai zɛ,

³ siɛgi zu ná-sɔmɔgi g̃ɛni voloɔu la màazu,

ná-wozakalagi g̃ɛni bɔsu bà, g̃ɛ da kpidiɪ zuziɛ,

⁴ eɔɛvelei g̃ɛ g̃ɛni la mɔungi sɛbɛi pɛ gaavɔnigai sù,

siɛgi zu GALA ge g̃ɛni la ga nà-pɛɛyɛg̃ɛi nɛɛɲɔg̃ɔi,

⁵ siɛgi zu Zɛbɛi-Pɛ-Malig̃ii g̃ɛni bà la dɛ.

Naama ziɛgi zu, dɔun zunuiti pɛ ti g̃ɛni g̃ɛɛzu màag̃oolii zu.

⁶ Naama ziɛgi zu, g̃ɛ g̃ɛni lasesu undaanɛɛi zu, gulɔ boigi g̃ɛni yeizu nà-gulɔ bɛɛɛzuɛ.

⁷ «Nà la g̃ɛna g̃ulaa, g̃ɛ va li taa zig̃idavɛ,

siegi zu gè ğeni liizu la, gè seizuue bεte maaḅḅ
bosuue,

⁸ nu niineiti ta la kàana, ti bena voluazo,
kewola wəḅiti ti wuzegε, ti lo.

⁹ Kundigīiti ti bena kpəezugulai ye ná,
ti yeevεε la, ti maaġε kpə.

¹⁰ Nu wolaiti ti ğeni maaġesu kpə,
ti-nεgi gata ti-laagoozuue va.

¹¹ «Zoi a la ġoi menina, naa ğeni ġεezu mà, un-
daane nui.

Zoi a la kàana, naa bena li, é nà-faa vagoi wo.

¹² Gè ğeni maanəḡḡ nuiti kulazu, niiti ti ğeni kpəbai
ġaiziεzu,

ta podoin balaa, nii é la ğeni kpəba zəḅəsu.

¹³ Niiti ta la ġε saa yeġei la, naati ti ğeni tuya loozu
bè.

Gè ğeni poanzaiti koozunεεzu.

¹⁴ Telebodai ġa é ğeni kəba ga seġei,
faa zəle fai ġε kəba ga seġeungi, ta bəḅḅgi unba.

¹⁵ Gè ğeni ga gaazuḡole nuiti gaazuġεzi,
ta kəḡḡ ḡoloḡolo nuiti kəḡḡi.

¹⁶ Gè ğeni ga bala nuiti ti-ġεε,
gè ğeni wεεinti maavaiti gaagfulazu ba.

¹⁷ Gè ğeni nu nḡi baləḡaeiti galeḡalezu,
gè daamianigi ḡula niigaiti ga.

¹⁸ «Gè ğeni ġεezu ma naazu:

«Nà zaazu mà laḡagi zu,
sīi ma voloi ġa məinzu eġε naḡaegi.

¹⁹ Gè ġea eġε gulu wolai, kəḡḡi ziei wu,
kpidii nəḡagi ġa yeizu, é da vu mà bekegiti ga.

²⁰ Nà təḡḡḡula niine zəḅə volu,

ta zəbə niinei, ege meein maalegai.»

²¹ «Naama ziegi zu, ti gəni wəilosu, ti da maaḅun, ti da maagə kpə, ga ti woilo nə-tene gooiti ma.

²² Nə la bəna ga ḅə, nu la gəni maagaalia, daawooi gəni vilesu ti pe ma, pein, pein.

²³ Ti gəni maaḅunsu, egevelei nu a da tonai maaḅun da.

Ti-gigi loni bə, egevelei a da ge la fogə loni va.

²⁴ Gə gəni jəezu ti və, keke ti la gəni laani da, gaazuve nə gəni volozu, ti la bəna zoo ti va naama voloi gaava.

²⁵ Gə gəni ti untuḡə, gə da pelei le ga tiye, gə ge ti zaama ege masagi nii é nə-salavusu bulugiti saama,

ege nui nii é ijəteve nuiti gaanenezu.»

30

¹ «Keke ee, za, wele nə va, gə gea ga jəegulasu anii nu niinei zea,

niiti gə ti-gəni wəinzege, gə la bəna zoo gə va ti ḅə nə-gileiti ba,

ti va ge ga nə-togani bulugi make nua.

² Leeni ga ti-yeei nə-zəbei a ke bə?

Ti-zəbei jəeleni.

³ Ti-zuvikei gulaḅə ti ya, baladai ta pului və.

Ta ani gaiziezu tevbai zu,

və kaite nə gologologai, nə gaavala ba.

⁴ Ta tufa jəiti təḡgulazu, kpəvə goiti saamaḅə, ti-laamianigi ga nə ga gului daa ga zene, naa ma zapei.

⁵ «Ti ti bə nubuseiti saama, ti da bəin ti ma, ege ta ge unma nu volu.

6 Ti ɗa zeizu ɗaizie pɛtu zeɣeiti su,
ta zeɣeiti su, ti wɔai zooi va, ta fasa yeɣeiti.

7 Ti vu ɓɔɗɓ ma, ti laɗɗu ɗaingingiti bu,
ta-bee wooi ɗa ɗula, kpɔvɔ goiti saamaɓe.

8 Gimalala nuiti, nuiti daasei ge la ti va.
Ti beai, ti ɗula zooi va.

9 «Wele, niizu ti dɔalɔa guye zu,
gɛ ɗea ti-laa ga faalaalii.

10 Wɔinzeɣeɓe ti ma, ti ɗa maaɗooza bà,
ti la ineinesu ga ti-laadɛi vuɓu vai gàazuɓe.

11 E zo niizu ma, GALA ge gàaleɗɗega, é ùnfe,
ti la mɔ daazu ma kpe ga nà-faa.

12 Maawɔin nui niiti ta wuzeɗezu zèezazuɓe,
naati ta pɔ ga ti kàɗɗɔyeɓe bù.
Ti ɗa maanɔɗɓ veleiti to bà.

13 Ta nà ɓɔɗɓi nà-peleiti tevezu tùɗɔ, ti ùndaavili
botii ɗe,

teiti nu nɔpe ge la ɗeni ɓɔsu ti va.

14 Ta zeelizu mà ga zeɣe wolai laa veleɪ,
ta ɗaazuvilezu, ti lɔ ani ɗologologaiti bu.

15 Maalua vai ma zii pe ka seeliai mà,
gàazu unfegi nelea eɗe fiilei lugi.
Nà-undaaneɛi levega eɗe tonaɓiingi é ɓizezu.

16 «Niizu, zènvui ɗa na ɗula zèa.
Mazɔlɔ kpɔlɔi ma voloiti ti zeelia nà ɓɔɗɓi ma.

17 Kpidii ɗa mà ɗaeiti ɓɔɔzu dùɗɗuzuɓe.
Taɓai nii é mlizu, naa la ɓɔlɔzu.

18 E nà-seɣei zoge ga maaɓaai,
é ɗa kpàkpa eɗe seɣei nii kɔgizu lɔidɛi.

19 GALA ge pīlini ya palaɓalai zu,
gɛ ɗulaa ga fufiligi ta zuɓui.

20 «GALAGI, gè è lolini ga è bə bà, è la gòoɣaavoteni.
Gè loga è ɣaazu, è da wɛɛ bà nɔ.

21 Kɛɛ da-vai ɣaa nɔn tetema!
E laalea bə ga è-yeei zupɛgi pɛ.

22 E fiilei ɣea ga sooi, è li ga ze kɔma.
Fiile wolai ɲiikpiga mini-o-mini.

23 Mazələ gè kwɛɛ ga pagɔ ga da liizu ga ze saai vɔ
bɛ,

vɛ ná ɓɛɛai ga fuluaniiti kpein koinsuvɛ.

24 Kɛɛ zoi undaavilisu, é la da ga yeelɛa ɣaa?
Zoi é faaɣaagi laawu, é la da ga kpeei loa ɣaa?

25 «ANɛɛ naa vɛ, mɔungi zu, gè la ɣeni wəlɔni naati
bɛ ɣaa, niiti etɛai ɣaani ti ma?

Zii la ɣeni kpələzu ɣaa, nə la bala nui ɣaana kpələi
zu?

26 Mazələ kigi ɣeni undaanɛɛi va, maanɔɣoi ɣa
paai.

Gè ɣeni wozakalagi maaɣəunsu, kpidii ɣa paai.

27 Səsə ɣa balizu nɔ ɣɔ, kwɛ ge la ba.

Kpələi ma voloiti ti vaa, ti zeeli mə.

28 Nə ziezu ɣələɗei zu, gè la ɣaazu laazu foloi ma.

Nə wuzegɛzu kpəgi zu, gè kpeei loo.

29 Gè ɣea ga koveiti ti-ɣɛɛloin,

ta saa wənigiti siɛpolunɔɣoi.

30 Kələgi lɛida mə tiintiin,

kàeiti ti da ɣala ga kələɓadii.

31 Nə-kənigi ɣa zeizu ɣələ wo nuiti gooi wu,

nə-koolei balaa ɣa ɣələ wo nuiti gooi loozu ma.»

31

1 «Gè tɔgi zeini ɣaazu vɛ ma

ga é mina gaazuɣulapɔ wɛɛ wo anzalopo va.

² Ni naa laade, leeni ɗa nà la sɔlɔɔ faa maabɔun
GALA Zɛbei-Pɛ-Maliɗii ya, nii é geezuuɛ?

³ Tɔɔzei maanɔɗɔi la makeni telebotala nuiti be ɓaa,
ta nimizai naati be, niiti ti faa ɗɔi ɗeezu?

⁴ GALA ge la siɛ veleɪ vɛɛsu nei ɓaa?
E la kɔɗɔlo daa ɗilagilagi pɛ gaalusu ɓaa?

⁵ «Zɛɛi ɗa nei gè ɗɛa ziezɔ su?
Kɔɗɔ zu ɗɛa vilɛzu ga gè li kakama vaa ɗeezuuɛ?

⁶ GALA ge kɔɗɔ telebo kilo ɗa,
é ɗɛ nà-sɔledai ɗwɛɛ!

⁷ Ni kɔɗɔi zegeni pele vagɔi ma,
ni zii vilɛni nà-gaazuɗulapɔ vaiti polu,
ni zɛɛiti kɔzɔuɛ ga keɛwoti ɗɔi ta,

⁸ naazu nii gè fazasu, taɗili ge naa mi,
niiti gè ti ziinni, taɗili ge naati tɔɗɗula.

⁹ Ni gè looni anzanu leɓa zu,
gè li, gè da maavɛɛɛɛ seɪɗɔɗɔi ná-pelelɛvɛ,

¹⁰ naazu ànzai boti ɗɛ nu ɗili be,
nuiti ti-yiimai ɗɛ su!

¹¹ Mazɔlɔɔ maaboo vaa ɗana, ɗamaba vaa ɗana,
nii tukpɔɗaaleve nuiti ta da ma lukpɔi ɗaaleve.

¹² Nà-faagaaazagi a la ɗɛ ga abui, a la gàla, eyɛsu é
kòlogolo,
é naa kpein kologolo, nii gè sɔlɔɔni.

¹³ «Nà-botigɛ zunui ta, ɓaa nà-botigɛ anzanui ta, a
la ɓaazaɗana mà,
gè bena gaagula ba, gè maalobo.

¹⁴ Ni naa laade, leeni ɗa nà ke, siɛgi zu GALA ge
wuzegɛzu la ga é tükpɔ?
Gè la zooga gè va googaaavote, ni a ɗɛna gè
vuluvaawo ma.

15 Zəi é kpètəai dèe ɣoozu, toun taade é va ti bətə
balaa baa?

Ungo, ma GALAGI bəɣəi nɔ ɣa é gi kpein kpətəni gi-
lee ɣoozu.

16 «Yeele ɣa gè ɣɛleni la maawɔin nui ná-kpɔba vaa
va,

baa gè poanzai ye ná-kitotalai zu?

17 Anɣe nei ná ɣila ka gè ɣɛni ná-daamianigi miizu,
podoin la ta miini?

18 Toun é zo mà lounɔ ziɛgi zu ma,
bɔɔɔvɛ zəa, eɣe ɣeɣɣi.

Siɛgi kpein su gè ɣɛni poanzai lenɛ nui.

19 Kaipa gè maawɔin nu ɣaa vɛ, gè zɛ seɣe valagi zu,
ta bala nui gè naa ye pɛɛmazɛɣe valagi zu?

20 Ba-o, toun ti ɣɛni tuya loozu bə,
təzɛi gè ɣɛni seɣei veezu ti ya nii su badii, kpətəai
ga ná-baalagiti maaleɣai.

21 Ni ná ɣɛna podoun maaluani tukpɔɣaalevɛzuvɛ
təzɛi gè kwɛɛ ga tukpɔɣaalevɛ nuiti ta ga ná-
poluzeigiti,

22 kpàkigi ɣula pòluzaamavɛ va,
ta zəei ɣula zeeɔɔɔlavɛ va, é ɣaleɣale!

23 Mazɔɔɔ ná luazu maanɔɣəi va, nii GALA ge
teveni,
maayikiɛ, gè la zooga gè va lo tuɣə.

24 «Gè ɣɛtoni nei zanugi va? Baa gè ɣɛ ma:
«Dəɣuzuvɛ ɣa!»

25 Gè la ɣɛni ɣoozunɛni nɔ zəaɣɔligiti mɔin vai zu,
naavoloiti gè ti zəɔɔɔgai ga zəei.

26 Siɛgi zu gè foloi vɛtəni da, é da volo ná-keɣaaɔaai
zu,

6aa siɛgi zu gɛ alugi ɖaani la, ɛ ɖa ziɛ geezuɛ nà-
maayikii zu,

²⁷ gɛ ɖakani zɛimavɛ dɔɔɖufu,
gɛ va yeevɛɛ la, ga gɛ nɔkɔ ti wu 6aa?

²⁸ Kaka faa ɖana, nii maanɛai ɛ lukpɔ.
Nà la ɖɛɛ GALA ba, nii ɛ geezuɛ.

²⁹ «Yeeɛ ɖa gɛ ɖɛni ɖoozunɛɛzu la, ga gɛ sili nui ɖaa
dɔai maanɔɖɔi zu,

kòozunɛ, tɔɔzei faaɖaagi zeelia ma,

³⁰ nɛi gɛ la vaani bu pɛ nɛgi va koto ɖɛ,
ga gɛ va foovo, gɛ ɖɛ GALA ma, ɛ za.

³¹ Bɛ ɖa gɛ la kɔnɔkulani ga suai, ɛ va yiɖo?
Niiti kpein gɛ ti laazuɛɛni, naati ta naama zeele
wooi wo.

³² Wɛɛn la niini etea,
gɛ nà-peɛi laalaoni siɛ wo nuiti bɛ.

³³ Eɖɛvelei nuɖusɛ mɔinmɔin ga ɖa kɛ la,
gɛ nà-tɔ koloɖologi lɔɔɖuni nɛi 6aa?
Gɛ ɖɛɛ ga gɛ mina nà-faaɖaaza golai ɖwɛɛ?

³⁴ Kaipa gɛ la luani nui zɔiti ta-lukpɔɖaalevei va.
Ti ɖɛni zoosu ti jɛɛɖula sù, naa la ɖɛni màaluazu,
naa la dàaɖuluni kaipa,
6aa ɛ va pele ɖesa tɔɖɔ ga gɛ mina ɖula.

³⁵ «Ee, ni nu ɖɛni bè, nii ɛ woilosu gòoi ma!
Gòo ɖaaɖelagi ɖana!
GALA Zɛɛi-Pɛ-Maliɖii ná-gooɖaavotegi ve zèa.
Nii ɛ ga maalɔ vai sili nui sɛvɛai,

³⁶ nà naa laazu ɖɔma, gɛ dɔ ùnba eɖɛ masa bɔɔlogi.

³⁷ Nà voluvaawo ma ga nà-kɛɛwotii ɖilagilagiti pɛ,
gɛ li tɔun pɔ bɛ eɖɛ masa!

³⁸ Ni nà-zooiti ti pèelalani,

ni gè ta-wozawoliaiti gaawɔlɔni,
³⁹ ni gè ti-vaalɔnɔgiti miini nɔ, gè la ti geyani,
 ni gè naati nimizani, niiti ti gɛni ti botii gɛɛzu,
⁴⁰ adaɛ moloji naa ná, nii é ga ɔeleegi, gaingiti ti
 vɔnɔ miná,
 ta moloji nii daa ga wɔɔlezegi, gui ɲɔi vɔnɔ naa
 votogi zu!»
 Zɔɔe ná-kpɛiti kwɛsuɛ ga.

32

Eliyu ná-kpɛɛzuɔfulai

¹ Niima nu savagɔiti, Elifaze, Bilidade ta Sofaal, ti
 ɔeni Zɔɔe woɔgaavote fai va, tɔɔzei naa laani ɔɔɔ
 la ga teleboge.

² Naa Balakele ná-doun zunui Eliyu
 yiiɔaawanani gola, Buze mavofodai, Lame ná-
 pɛɛyɛgei wu nui. E yiiɔaawanani Zɔɔe ma, tɔɔzei
 naa gɛni ɔɔɔ gaazu ga teleboge é leve GALA ba.

³ E yiiɔaawanani ɔalaa Zɔɔe ɔɔla savagɔiti
 ma, tɔɔzei naati ti la gɛni faa nɔpɛ kaani, nii ta
 goɔgaavote da, ti Zɔɔe vɛelalani wafuun ga naa
 maavele.

⁴ Eliyu maaɔɔngi woni, aisa é va ɔɔe Zɔɔe vɔ, tɔ
 ga é gɛni ga dɔungoi Zɔɔe ɔɔla savagɔiti saama.

⁵ Kɛɛ Eliyu kaai ma ga kpɛ nɔpɛ ge la mɔ gɛni
 ɔɔla nu savagɔiti da, ti va ɔɔ, é yiiɔaawanani.

⁶ Buze mavofodai Balakele ná-doun zunui Eliyu
 kpɛi zɛgɛni, é gɛ ma:

«Nà dɛ ga dɔungo, wa ga kpakologiti.

Naa ga é ba, dùavɛ, ungo, ɲɛɲɛgɛ gè va naa wo wo
 ma, nii gè kwɛɛ.

⁷ Gè gɛni gɛɛzu:

«Niiti ti eteai ta ziaai na se, naati ta zoo bɔɛzu,
niiti ti ziaa faa mɔinmɔin su, naati ta ɣimalai le.»

⁸ Gaamai zu, nii é nui ɣɛɛzu ga kelegele nui,
naa ɣa é ga zenvui, GALA Zebei-Pɛ-Maliɣii ná-
kulakɛɛmai.

⁹ Da-ɣonagiti mɔin vai laade, a è ɣɛ ga ɣima nui.
Kɛwola wɔɔbiti nɔ laade, ti va ɣɛ faa zɔlegai ɣwɛɛ.

¹⁰ Naa ɣa é ba, nà è maanɛɛɛzu, woilo ɣooi ma, nà
ɓalaa!
Nà kisu vai leɛzu.

¹¹ «Zaafaza, gè ɣɛa maaɓɔungi wosu,
gè woilo wo bɔɛ wooiti ma, ta wa-ɣigaizieiti,
gè wo ye ná, wo wa-ɣisieiti dɛɛ.

¹² Gè woilogɛ wo-wooiti ma gola ga pagɔ,
kɛɛ wo tanɔpɛ ge la zooni Zɔbe la,
wo tanɔpɛ ge la gooi ta zegeni daazu.

¹³ A mina ɣɛ ma: «Gi ɣimalai ɣaavɛ,
GALA gila kpe ka a vɔni ma,
kɛɛ nu ɣila kpala taade.»

¹⁴ Anɛɛ naa ve, Zɔbe ná-kpɔɛiti ti la sakpani, ti va lo
bà.
Gè la googaaavotesu, eɣɛvelei wɔnɔ ma
woogaaavotegiti ti la.

¹⁵ «Ti vɛtɛ, ti ɣoozuviliga, ti la mɔ googaaavote feezu!
Wooiti ti valaga ti la!

¹⁶ Gè maaɓɔungi woga, kɛɛ ti la mɔ bɔɛzu,
ti loga kpɛ, ti la mɔ googaaavote feezu.

¹⁷ Nɔun tetegi, nà pɔ nà ɓalaa gè googaaavotegi ve,
gè nà-faagaaɣai le.

¹⁸ Mazɔɔɔ ɣi mɔinmɔin ka bè,
zɛnvui ɣa kpɔɔɔzu kɔɔzu, ga gè bɔɛ.

19 Toɔa zɔsu kòozu, eɔe dɔɔi puai kɔlɔ woole niinei zu,

é daavegai, é ɔɛɛzu é vu ya.

20 A zèna gè bɔe, naa ɔa a ke gè yenvu ga pagɔ,
nà laalaosu deɔemu, gè gooɔaavotegi ve.

21 Gè la losu nu nɔpe polu,
gè la nu nɔpe tɛɛzu su.

22 Gè la zooni nu lɛɛzu su,
Kpète Nui ɔa sèɔena gaamago nɔ.»

33

1 «Niizu, Zɔbe, woilo dɛɛ kisu vaiti ma,
woilo gòɔiti kpein ma.

2 Welɛ, nà laalaosu,
nègi bɔe è vɔ.

3 Zii ná-soledai ɔa nà-kpɔɛiti ti ɔulazu su.
Kala kitei ɔa dàave bosu.

4 GALA Zenvui ɔa é kpèteai,
Zɛbei-Pɛ-Maliɔii ná-fiilei ɔa é zènvuzu.

5 Ni ɔa zoo, gòɔaavote,
ɔa-ɔevele bɛteiti ke, è lo gàazu!

6 GALA gaazu, nà ga è ɔevele,
kpèteve ga polɔi.

7 Naazu è la balia ga dualuagi nòun gaazu,
baa è va ɔisie ga nà-zobogi ɔa è ɔologolosu.

8 «È boni, é loo gòizu,
gè è-laawooiti menini ga:

9 Nàdegɛ, tɔ kologolo ge la bà.
Kòleve, gè la faa nɔpe gaazani.

10 Anɛɛ naa ve, GALA ka faiti kpɛtezu dàalɔɔma,
é ɔa pète ga zili nu.

11 E kɔlui viliga kòɔɔiti ba,

é ɣaazulo kɛɛ vaiti kpein ba.›

¹² «Nà è woɔɣaavotesu ga, gaama la è ya naa zu, mazɔɔɔ GALA bɔɔɔvɛ nuɔusei va.

¹³ Leeni vaa zu è pɔ è tɔun maagɔali, tɛi é la ɔa ga ɔa-ɣaazaɣagiti gaavotesu vai vɛ, è ti vilisu ma?

¹⁴ Anɛɛ naa vɛ, GALA ka ɔa bɔɛ, ná ta ga pelei nii, ɔaa nuuma vɛlei, kɛɛ nuɔusei la ɔa ga ɣida bu.

¹⁵ Toɣa ɔa bɔɛ ga segi ta kulakɛɛmai kpidii, siegi zu ɣiimeni wolai nuiti kpein sosu da, siegi zu ti ɣiizu la ta-veteiti su.

¹⁶ Názu ɣa a ɔa kulakɛɛmai ɣɛ la nuiti bɛ, kalagi é bosu, é maabakpa,

¹⁷ nii a kɛ é nuɔusei zɛɣɛ ná-kɛɛwotiiti polu, é ti make, ti mina loo wasogi zu.

¹⁸ Zekana é ti-yɛnvui ɣizosu da kabai ma, toɣa pele levesu ti luɣɔ ga ti mina vile pelei naa ma é liizu ɣɔvɛalaazu.

¹⁹ «Nui ɣa ɔa yɛ daazuvɛ ga taɔai maavele, é ɣigi zɔɔɔ, é lenɛ, siegi zu seeɔɛi kaeiti kpalizu la, dooɣo ge la ba.

²⁰ Naazu bului ɣa ɔa ɣɔu da, anɛɛ daamianigi niiti wɔindaɪ ga tiye gola.

²¹ Kɔɔɣi ɣula ma, é ɣana, nu ɣaazulosu la ba, kaeiti nu la ɣɛa ti ɣaazu, naati ti ɣula kɛɛzu.

²² E maabugaa kabai va.

Zɛnvui ɣa niina saa ɣeezuɣeelaiti zea.

²³ Kɛɛ ni GALA ná-geezuɣeelai gila ga ɣɛna zunui naa ɣoba, é ɣula waagiti saama, é pele zɔlegi lɛɛ la,

24 naazu toɗa zaalai la ma, é maawɔingɗa, é ɗe GALA ma:

«Mina ze ná, é va yei kabai zu, gè unmoɔ ganii zolɔɔga,»

25 názu ɗa kpusei niinezu la eɗe ná-doungo ziegi zu, é ɗale ma ná-doungoyai ma voloiti ma.

26 Toɗa woɗɗula GALA ma, naa yeezei bu ga pagɔ, é lo gaazu ga koozune wooi.

Mazolɔɔ GALA ka kwɛesu ga niine ga telebo nui.

27 Toɗa too ga guyei ese pe gaazu, é ɗe ma:

«Gè koto ɗeeni, gè tɔgi ɗologolo.

Kele GALA ge la sòni ga nà-faagaaazagi, é va dòɗa.

28 GALA ge kùlani kabai zu, zège vulua, gè wozakalagi ɗa.»

29 Pɛte, GALA ka naa kpein keezu nui ve,

ná ɗe fele, ná ɗe sava,

30 nii a ke é zenvui ɗula volu kabai zu,

é fulu nuiti ta-wozakalagi ve zea.

31 Lo deɛ, Zɔɓe, woilo gòoi ma!

Maagɛ kpɔ, gè zoo gè ɓɔɛ è ɓɔ.

32 Anɛɛ naa ve, ni gooɗaavote ka è ya, bo,

mazolɔɔ kòozu ɗa nɛɛ, gè ɗe è ma, gaamai ɗa è ya.

33 Ni faa la è-la, è va bo, maagɛ kpɔ, è woilo gòo ma, nà è ɗalasus ga ɗimalai.»

34

¹ Eliyu kpɔɛi zegeni volu, é ɗe ma:

² «Gima nuiti, à woilo gòoiti ma!

Wɔiti wo ɗigai, à woilo gòoiti ma!

³ Mazolɔɔ nu woiyegɛi ɗa ɗa wooiti zɔɗɔzuɗa, eɗevelei nu laaɗfoozuve daamianigiti ta-nɛɛi yɔɗɔzuɗaazu la.

⁴ Fai sɔlegai, de naa yeedgaagwe lee da ɓɔɗɔi.

Nii pagai, de ǵe naa ǵwεε da bəǵɔi.

⁵ «Wεle nii Zəbe ǵisiεzu su:

ǵNà ga telebo nu, kele GALA ge la nà-səle fai tanəpe
petesu.

⁶ Anεε tēleboge, ǵè levea ga zεε nu.

ǵè la tə kologoloni, kele ǵè wəa ga mεεinti.»

⁷ «Nu ǵa ná nei nii kulaai ga Zəbe,

nii é ǵεεǵulasui bəlezu, eǵεvelei nu a ziei bəle la,

⁸ ta faa ǵəu ǵe nuiti ka ti siεpolui zu,

ti da zie vəoma ta nu ǵəiti?

⁹ Mazəbə tə bəǵɔi boni, é ǵe ma: ǵToǵa ga wafuun
faa

nu va ǵaaəa ga é GALA ενεκε.»

¹⁰ «Wəi ǵi ǵəɔi wo ma, ə woilo ǵəoi ma!

GALA ge la zooga faa ǵəu ǵεεzu pe,

Zεbei-Pε-Maliǵii la zooga ǵεεzu ga telebotala ǵe nu.

¹¹ Mazəbə toǵa da nui ǵilagilagi zala é zoloo ná-
keεwotiiti ma,

é εσε ǵilagilagi zo eǵεvelei siε velei la.

¹² Gaamai zu, koleve ga GALA ge la da ga faaǵaaza
kea,

kaipa, Zεbei-Pε-Maliǵii la da ga telebotala ǵea.

¹³ Taǵili ka ná, bəəəai, é eteai ma masadai vea
GALA zea baa?

ʔε ǵa é eteai ǵalivaai ma?

¹⁴ Ni GALA ge ǵeni ǵiǵaiziεzu bəǵɔ nə zu,

é ná-Zεnvui ta ná-fiεiti gaavote bəǵɔ nə ma,

¹⁵ kpεteaniiti pe undaa ǵa vili vəoma,
nuəusei ǵale ma fufiligi zu.

¹⁶ «Ni é ǵeleǵeleǵε, woilo dεε nii ma,

ɣida lɛɛ dɔ̀aawooiti bu.

¹⁷ GALA ka zoo nɛi, ɛ zɛi eteai unda ɓaa, ni ɛ la wɔinni ga sɔledai?

Da yiilɔɔzu ɛ naa ɓeelala, nii zobogi tɔ ɣila kpe zea, sɔlegai?

¹⁸ Da zoo ɛ ɣɛ masagi ma: «Nu ɲakai,»
ɛ ɣɛ nu wolaiti ma: «Faa ɲɔu ɣɛ nuiti?»

¹⁹ GALA ge la ɗa ga loga kundigɗa ɓolu yɛ,
ɛ la kpɛɛ nu vizɔga bala nu ɓa.
Tɔɔzei tɔ ɣa ɛ ti felegɔ pɛ kpɛɛa.

²⁰ Gaamago nɔ, saai ɓaa, kua zaamai,
nuɓusei ɓakaga, undaavili,
ti zobobe nui ɣula ɓɔɣɔ zaama lɛilaa nɔ.

²¹ Mazɔɓɔ GALA ka welezu nuiti siɛ ɓeleiti ba,
toɣa ti-ziezuɓeti pɛ pɛɛsu.

²² Ma ɓidii la ná, ɓaa kpidi ɓɔii,
nii a pele leve tuɣɔ ga ɛ mina faa ɲɔu ɣɛ nuiti ka.

²³ «Ungo, GALA kpɛɛ la ba ga ɛ lebi nui zumɔsu
ɣeke, ɛ ɓa legɔ tukpɔ.

²⁴ Toɣa ɗa zobobe nuiti kologolo, kpɛɛ la ba ga ɛ
faa wuuɓɛ naazu,
ɛ taɣiligaa zɛi ti-ɓotogi zu.

²⁵ Mazɔɓɔ ɛ ta-ɣɛɛwotiiti zɔɣɔzugwɛɛ.
Toɣa ti lokasu, ɛ ti lɛɛvɛ kpidi ɣila nɔ.

²⁶ Toɣa ɗa ti loga kelezu eɣɛ nu ɓaa nua.

²⁷ Ti ɓoluavega tɔun ba,
ti ná-kala gooiti ke ga ɣwɛɛtala zu ɓaa.

²⁸ Mazɔɓɔ ti yɛga su, bala nuiti kpain gooi lɛa naa
ɓɔ bɛ,
ɛ maanɔɣɔ nuiti ta-ɓee wooi mɛniga.

29 «Zenɔ ɗana é la, ni GALA ka maagɛna kpɔ, ɓe ɗa a peelala?

A ɗena pɔ é loɔɗu, ɓe ɗa a ka, anɛɛ naa ve?

Naa ɗa ga gaama zii ɗiligiti faa ma, ta nuiti kpein,

30 nii a ke telebotala nui mina masada ɗe,
é va ɗe ga balii nuɓuseiti be.

31 «Tanisu nui ɗa nii wo GALA ma ga:

«Gè nà-maagɔloi zɔɔɔga, gè la mɔ ɗea ga faa ɲɔu ɗe
nu eyesu pe.

32 Nii gè la de kaani, ɗoun naa leele ga ze.

Ni gè faaɗaazagaa ɗeeɓe, gè la mɔ naa ta ɗea volu
pe.»

33 GALA maanɛɓe é sala?

E ɗisu vai ɗa ga leeni, degemu? Da ɲeɗɗulazu GALA
su.

Tɔɔzei ɗa ɗa è devei wosu, nà laade, è ɗisu vai wo!

34 «Gi zolooge ma gá ɗi pagɔ nuiti, ta ɓɔga ɗima nui,
niiti ti woilosu gɔoi ma:

35 «Zɔɓe ɗa ɓɛzu, é la gaagaaazu,
ná-kpɔe wooiti ta kelegɛletalai leezu.

36 Ná-voluɗulai maanɛɓe é zeeli kwɛgi ma,
tɔɔzei toɗa goɔɗaavotegi veezu eɗe telebotala nu.

37 Toɗa kpakagi ɓɔsu ná-faagaaazagi va,
é inɛinɛgi lo ade zu.

Ná-kpɛzuɗulai mɔinɓe GALA daalɔɗma.» »

35

1 Eliyu kpɛzuɗulani volu, é ɗe ma:

2 «Zɔɓe, ɗa-ɗaama ɗa è su ɓaa, siɛgi zu è bosu la ga:
«Ungo, tɛleboge GALA ba?»

3 Mazɔɔɔ ɗa ɗeezu ma: «Lee ɗulanuma ɗa é naa zu
è ɓe?

Toğa leeni vaa mà, ni gè la koto gʼɛni?

⁴ Nà gʼa gè è woogʼaavotesu,
wa bəga è-wəolaiti vəoma.

⁵ «Geegʼoləgiti pɛtɛ dɛɛ.

Tonabʼiingiti pɛtɛ, ta zɛlɛni è maazu poun!

⁶ Da faa ɲɔi gʼɛna, naa gʼa GALA kpələzu gʼale?
Siegi zu è tɔ koloɣologi zuwəoləzu la, naa gʼa leeni
gʼɛɛzu la?

⁷ Da gʼena ziaa ga pagɔ, leeni gʼa è feezu zea naazu?
Leeni gʼa é sɔləsu è ya?

⁸ Kɛlɛ da-nu ɲɔulai è kɛɛzu, naa gʼa è-wəola nuɓusei
tanɔ bəɔ,
da-lelebodai gʼa bə è-wəola nuɓusei tanigaa nɔ va.

⁹ «Wəinzegemai a wəoləna, nuiti ta da kpeei loo,
ti bəɣɔ maaloli bo zɛbɛsu nuiti ta-zeiungai
laaləɣma.

¹⁰ Kɛlɛ nu nɔpɛ ge la gʼigaizieu, é va gʼɛ ma:
«GALA ka mini, nii é kpɛtɛni,
nii é koozunɛ wuyeiti feezu zèa kua zaamai?

¹¹ Tɔ gʼa é de gʼalasu, é leɓe dɔbɔ zuaiti ba,
é gʼimalai ve de vɛ, é leɓe wəniiti ba.»

¹² Naazu kpeei gʼa loozu, kɛlɛ GALA ge la
googʼaavote feezu,
faa ɲɔu gʼɛ nuiti ta-wasogi maavele ma.

¹³ Ungo, ta kpeei loozu wafuun, GALA ge la
woiloga ma,
é la Zɛbei-Pɛ-Maliɣii gʼaazu ga faa nɔpɛ.

¹⁴ Toğa è woogʼaavote gʼale, dɛi è gʼisiezu ga è la
kaazu,

da maaɓounsɔ yeenɔpɛ, tɔɔzei è è-maavaiti daa bɛ.

¹⁵ Tɔɔzei ná-ziigʼaawanai la dɛ losuɓe gʼɛni,

keai ege ná-faa la kpaka fai zu,
 16 Zɔbe ná-kpɛzuɖulai kpein ka nɔ ga fiilei,
 toɖa kpɛzuɖulai mɔinzu, é la kwɛɛ nii é bosu.»

36

- 1 Eliyu liini luɖɔma ga kpɛi, é ge ma:
 2 «Màaboun deɛ, Zɔbe, gè faiti zɔɖɔzule ga de,
 mazɔɔ faa mɔinmɔin kana de a wo GALA ná-faiti
 su.
 3 Nà nà-faaɖaɖai zegezu ɖoozama,
 gè gaamai ve Kpɛte GALAGI ya.
 4 Nii gè bosu, gaama ɖitei ve,
 ɖima nu ɔɖɔɔɖɔ ka é è ɖoba.
 5 «Ungo, GALA ɔɔɔve gola, é va li nui velevɛsu,
 zobobe GALAGI ve, ná-devei la valiboga.
 6 E la nu ɔi yega vulua,
 keɛ toɖa da maanɔɖ nui ná-gaamai maalobo.
 7 E la da ga ɖaazu zege telebo nuiti ba,
 keɛ toɖa da ti zeɛ masa kpɔkpɔgi ɖa masagiti koba.
 Toɖa da ti vile ná, ga ti zeɛ ná eyesu ɖɔ, é ti wɔɔɔ.
 8 Ni ti ɖilive ga yɔɔɖɔiti,
 ni ɖilive ga maanɔɖ ɖaluiti,
 9 naa ɖa ga, toɖa ta-ɖɛwotiiti poluɖulazu,
 tɔ kologologiti ti ti ɖɛɛni ta-wasogi zu.
 10 Tɔ ɖa é ti lenɛsu, é ti ɖala,
 ga ti beteve ta-vaa ɔiti ba.
 11 Ni ta woilona, ti ɖolo GALA be,
 ta ta-voloiti gaaɖela undaanɛi zu,
 ta-ɖonagiti gaa ɖa bela gaanɛi zu.
 12 Ni ti la woiloni, ta vile pelei naa ma é liizu
 ɖɔvɛalaazu,
 ti undaa ɖa vili ta-faagwetalai zu.

13 «GALA gaazuluabalala nuiti ta ɗa ta-yiigaawanai make,
ti la woɔɗula kpɔba ɗaizie vaa zu, siegi zu GALA ge
ti ɗilizu la ga yɔɔɗiti.

14 Ta yesu nu niinelai zaamave, ti za,
ta-eteai ɗaabeli koloɗo nuiti saama.

15 GALA ka ɗa maanɔɗ nui unmoɔ ga na-maanɔɗi
maavele,
ta e kpɔɔi zeɗe, e ke ga zaɗui naa woilo goo ma.

16 «Da balaagi, toɗa e ɗula kidaaviligi zu,
e undaane wolai ve e ve,
e da-laamii wo taɓalii ɗaalaave ga daamiani
neeneɗiti.

17 Kele niizu, faa ɗu ɗe nuiti ta-maagoloi zeelia e
ma,
tukɔi ta faawogi ti e zoga.

18 Ziiɗulagi mina e li neɗɗulasui ma!
Mina ɔɗɔ ɗaka ga kisiei, ga ɗa ɗaabaana e faaneɗi
ɗe, ɗa GALA geya.

19 E bain gooti ta ɗa-ɗaabaaiti ta kula ɗe nei baa,
ti va e ɗula kidaaviligi zu?

20 Mina ɗito kpidii va gola,
a ɗa nuiti suvaza, ti zeɗe ti-losuve.

21 Dama ga ɔɗɔ, e mina ɗaavote faa ɗi ma.
Mazɔɔ naa ɗa e kea, e kpɔɔi zu.

22 «GALA ɔɔɔɔve, zobogi ɗa be,
kalagi wo fai zu, keɗala la na.

23 Be ɗa a ɗa pelei lee la?

Be ɗa e zooga e ɗe ma: «Nii e keezu, e la zolooni?»

24 Mina yeema, e maamuse kee vaiti faa zu,
nii nuɓusei kpein ge deɓizu ma vaa zu ga gyeiti.

²⁵ Nuḅusei kpein ka wεlεzu ba,
nui kpein ka yεsu ɔ̃oozama, é ɔ̃a ka.

²⁶ Wελε velei GALA bəɔlbai la, ná-bəɔlɔi ɓudενε da-
dɪsɪɛiti maazu.

Nu nɔpɛ ge la zooga é va ná-konagi liegoi ɕaalu.

²⁷ Toga da noda koiti men vo pelei,
é de ga diegi, é daadale ma, é de ga tonai.

²⁸ Tonaḁiingiti ti faza, é vu nuḁuseiti ma.

²⁹ Be ga a zoo é tona biingiti si e veleiti gaaga, ta velei tona kpune tugi dula zu la geezu ve?

³⁰ Wεε maagoolii zu, velei mainmain sagazu la,
 é vεε kpolodei ma vali wolai daavε.

³¹ Nuḅuseiti ta yenvuzu ga tonai maavele, é puuzu, é daamianigi ve ti ya ga booba.

³² Toga da mainmain zo yee felegai ga,
naa volu, e diizuvε lεε la.

³³ A gɛnā vaa, toɔa ɗa dɛɛ ga ná-tona kpunɛ tugi
maavele,
toganiiti ta looga ná ga maabuɗa.»

37

¹ «Naama vaiti pɛtɛga laawu, zii ɖa niikpɛsu kòozu, eɖe a ɖe ɖeezu é vili, é ɖula tosuɓe.

² A woilo, à woilo dεε GÀLA gooi lugi ma, sikɔ gooitɪ kpein ti ɖulazu daavε.

³ GALA ka da ná-mainmain zaḡa mini-o-mini
geezuḡe,
mainmain naa ḡa ḡa leve eteai zu mini-o-mini.

⁴Toun poluvelei, GALA gooi ga da gula, é da ziko, daawoo maayikiai lugi da dula.

Gaamago nɔ, GALA ka ɗa mainmainti teve volu ga
niine,
tama nu ɗa ɗa goomeni.

⁵ Maayiki vaa ve, velei GALA ge zikɔzu la ga gooi,
toɣa faa wolaiti keɛzu, de la ti ɣaaɣaazu.

⁶ Toɣa ɖa ɣe kɔɔɛ vukɔi ma: «Uu eteai zu,
é sabalagi vu, ta tona zebelegi.

⁷ Naama ziegi zu, nuɓuseiti ti la mɔ zooga faa nɔpe
keɛzu,
naa ɣa a ke, nuiti kpein ti kweɛ ga naa ɣa é ga ná-
keɛwotii.

⁸ Anɛɛ dɔɔɔ zuaiti ta ɖa ɔɔɔ maalɔɔɣu,
ti li, ti la ta-yegfeiti su.

⁹ Tɔngɔɔ fiilei ɣa ɖa zegfe ga lekpeɛma velei nu
yeezazuɔɔ,
kɔɔɔi zegfe lekpeɛmaɔɔ nu ɣɔɔɔɔɔɔ viileiti pɔ.

¹⁰ Ziei ɣaa ɣa ɖa ni ga GALA daa viilei maavele,
gaɔɔɔ ɔaa eɣe kɔlui.

¹¹ GALA ka ɖa tonaɔiingiti kasɔɣili ga deileigi,
é ti leve mini-o-mini, mainmain ɖa saɣa ti zu.

¹² Zekana a ɖa ti ziezie da adave pe,
nii a ke ti naa ɣe eteai zu ná pe, nii é ti levesu ma.

¹³ Keɛɔɔ eɣe kpakɔi ɣa é eteai loɣazu la,
ɔaa keɛɔɔ eɣe ná-woogegiladai ɣa é deɛzu ga tiye.

¹⁴ «Zɔbe, woilo deɛ niima vaiti ma.

Lo deɛ, é ɣigaizie GALA ná-faa maanɛɛɛgiti su.

¹⁵ E kweɛ nei ɔaa, velei GALA ge losu da niima vaiti
untuɣɔ,

ta velei tonaɔiingiti ti mainmainti saɣazu la?

¹⁶ E kweni ɔaa, velei tonaɔiingiti ta lo da kpe?

Laavɔɔ vai naati ta naa yeezu, nii ná-faagweɣi
laazeeliai.

¹⁷ Dɔun ɖa kaazu ga é maagfiliɔɔ gola, die golai zei
é ma,

siegi zu lekɓemaɗe nu yeezazu viilei zooi zuvikei
ɗulazu la zea.

18 Da la zoo nei è ɓo GALA ba, siegi zu é ɗeni
geegɗɓɓgi ɓetezu la,
é baa, eɗe peɗegi puai kɔlu ɓoigi zu?

19 «Da zoo nei, è naa le ga giye, nii gá bo ma?
Faa nɔɓe ge la ná, nii gá toun kala da,
ti pe subidive gi ɗaazu.

20 Siegi zu gè kpɔei wosu da, keni é loo ɗisu baa?
Baa keni é wo ma, ga nui ta ɓɔɗɗe?

21 «Wele, gaamago nɔ, nu la mɔ wozagaaazu fɔɔn,
foloi ɓɔɗɗa tonaɓiingiti poluɗe.
Názu ɗa fiilei wuzegezu la, é geei ɗaɓale.

22 Wozakalagi é volozu, naa ɗa wuzegezu ga
lekɓema velei nu ɗɔɗɗuɗe.
Wozakalagi é volozu GALA maagoolii zu,
maayikiɗe!

23 Toɗa ga Zebei-Pe-Maliɗii, de la zooga ɗɔɗɗuzu ba,
ɓɔɓɗɗe ná-zebei ta ná-telebodai maavele ma,
kele é la ɗa ga soledai ta teleboda laazeelii
veleviliga.

24 Naa ɗa é ba, nuiti maanɗɗɗe ti lua ba,
kele toun, maavaa la naati ba, niiti ti ɓɔɗɗo ɗaazu ga
ɗima nuiti.»

38

Ƴooɗo GALAGI ná-googaaɗotegi

¹ Názu, Ƴooɗo GALAGI yɗni fiile wolai zu, é Zɔɓe
woogaaɗote, é ɗe ma:

² «Be ɗa ga ɗe, è ɗa ná-deveiti gaavala ba ga
ɗimalala ɓɔɗɗuɗulaiti?

³ Da-zaamağıligi ǵili eǵe ziilo nui,
nà vaazu è ǵaazaǵasu, da kàlasu.

⁴ Mini ǵa è ǵeni ná,
siegi zu ǵè ǵeni eteai bεεzu la?
Dεε lεε nii è kwεε ga da-ǵeleǵelegi.

⁵ Bε ǵa é ma ǵǵǵǵiti toni, è kweni baa?
Bε ǵa é kǵǵ bo galui laani maazu?

⁶ Ná-tǵkpalaiti kǵǵi lǵǵε bεgele zu?
Bε ǵa é ma sokoga ǵǵtui laani,

⁷ siegi zu sobui somideǵaiti ti ǵeni guyei loozu la
uǵǵma,
siegi zu GALA ná-geezuǵeelaity ti ǵeni ǵoozunεεzu
la, ti da zǵngǵ?

⁸ «Bε ǵa é daaǵuluni kpolodεi ma,
kεai ma ǵulazu dee ǵoozu,

⁹ siegi zu ǵè tonaǵiingi ǵεeni la ga maazeǵei,
ǵè maavelevele ganii ǵε ga kpidii,

¹⁰ ǵè pele besani ná-kpizεi luǵǵ, ǵè kwεteve,
ǵè daaǵuluni ma, ǵè sǵǵǵi loo?

¹¹ Ǵè boni ma ga:

«Da ǵwεsu uε, è la buǵεa ná maazu, è va li munu,
da-dε lakpatakpagiti ta-wasogi ǵa ǵwεsu uε!»

¹² «Kaipa è ǵulani etea, è sobui levea ná ǵε liele,
è seizu ve bε, a zei ná geelaabosu uε,

¹³ é zoi lakǵǵi zo, é subukpunε,
é faa ǵǵu ǵε nuiti sulua?

¹⁴ Naazu zoi ǵa valibo, eǵε penεi nu zoo è yeevoze
ba,

anii pε kεvele bεεai, eǵε seǵe a ǵε ti ǵǵba.

¹⁵ Kεε faa ǵǵu ǵε nuiti balage ta-wozakalagi ma,
ti-yeei buzeǵeai doǵa wo fai ma, naa ǵa ǵaleǵale.

16 «È zeelia nɛi kpolodei nɔungi zu?

E zieziega nɛi kpolodei ma valii ɔomave?

17 Saai ma zigɔɔadei, ti gɔlani nɛi è ve kelema?

E kpidi ɔɔii ma zigɔɔadei ka ɔaa?

18 E eteai gɔawɔɔɔ velei vetege nɛi?

Bo deɛ, ni è naa kpein kweɛ.

19 «Pelei gɔa mini, nii é liizu wozakalagi zeizuve,

kpiddii ma, mini gɔa seizuve ná,

20 ga è zoo è gaagɔa, ve ti yeegɔagɔweɛzu ná,

è peleiti kweɛ ga pagɔ, é li ti-zeizuve?

21 E maanɛɛve è naati kpein kweɛ, mazɔɔɔ è zɔɔɔni
niina,

ɔa-voloiti moɔnve gola!

22 «È lia kɔɔɛ vukɔi makesuve,

è sakɔtui makesuve gɔa nɛi ɔaa,

23 nii gè puai gɔba, maanɔgɔ voloi ve,

nepi gɔɔ voloi vaa zu, ta kɔɔgɔ voloi?

24 Pelei gɔa mini, wozakalagi a ɔa gɔla la, gaa ɔa
gwe,

mini gɔa folo gɔlazu vele viilei a ɔa zɛge ná, é va vu
zooi ma?

25 «Be gɔa é pelei laani sabalagi ve,

é mainmain ta tona kpune tugi zie velei la,

26 ga tonai pu zooi ma, ve nu la ná,

é vu tevebai zu, ve nu vulu la ná,

27 ga é zou vɔɔi yebe, adave náti ɔɔai,

nii a ke gui vɔnɔ, tufa wundui ɔagɔa?

28 Keɛge gɔa nɛi tonai ve?

Be gɔa é nɔɔagi gɔlagilagi ɔeteni?

29 Be gɔozu gɔa kɔɔɛi gɔlaai ná?

Geegəlbəgi ma gəlegi zəbə nui gə ga bə?

³⁰ Siəgi zu é ziei buunsu da, naa gə baa kpekpe egə
kətui,

ziei gaaɐ ma vuɣeiti ti gili va kpe egə fasai.

³¹ «Geezu voogi daa ga ‹Peleyadegiti›, da zoo è galui
lo ba,

baa nii daa ga ‹Wəliyən›, è naa vie?

³² Da zoo è poogiti kula kələma ta-yeegəgalaiti ma?
Poogi daa ga ‹Wuluse Golai›, da lo naa luɣə ta ná-
somidegə giliigi zəiti?

³³ E geegəlbəgi zu ləgiti kwɛɛ nəi?

Da gidaazu nəi zooi ná-fai wu, ta ná-seikpasui?

³⁴ «Da woogula tonaɓiingi ma,
nii a kə sabalagi vu è ma?

³⁵ Da gə da da mainmain leve,
é va leɣə ziei, é gə è ma: ‹Giya gaa›?

³⁶ Bə gə é gimalai la nuɓusei yiimave,
ta faa yəɣəzugwɛɛ zənvui?

³⁷ Bə gə a zoo é tonaɓiingi gaalu ga gimalai
maavele,

é geegəlbəgi ma gəlbə ligiiti maala,

³⁸ siəgi zu fufiligi baazu la kpe egə kətu,
zooi ma vələ buiti ti da bəɣə zo?

³⁹ «Da zoo è dosoi gə, è zala zaai laamianigi zo bə,
è pului zegə zala bəkpagiti ma,

⁴⁰ siəgi zu ti vɛɛni la ta-yegəi zu,
siəgi zu ti vuuni la kpifə, tufai maazu?

⁴¹ Bə gə a da kalawəni ná-daamianigi bəte bə,
siəgi zu ná-zivoiti ti wəlbəzu la GALA goizu,
ti da zieziei, daamiani ge la ti ya?»

39

¹ «È naama yeeḡḡḡalai ḡwεε nei, nii fasa woliiti ta
da yivoi vile da?

Da da dopaiti pete nei, siegi zu ti yivoi vilesu da?

² Da da alugi ḡaalu nei, nii é kεεzu koozu?

E ta-yivoi zóḡḡ yeeḡḡḡalai ḡwεε nei baa?

³ Ta da zúbili, ti ti-yivoi vile,
názu tabai zεgea ti va.

⁴ Ti-yivoiti su ḡa da lo, ti da wóḡḡ fiilei ḡa,
ta maagóozana ti-lee va, ti la mḡ vaa pḡ volu.

⁵ «Be ḡa é dḡḡḡ zoovalegi vilegai ḡḡḡyeemai zu?

Be ḡa é dḡḡḡ zoovalegi viegai, ga é li?

⁶ Gε seizuve ḡεεve ga tevebai zu,
kpolo nεmεiti ka a da ni ti zu.

⁷ Toḡa da jεεḡula taazuve ma zḡḡḡ wooi zu,
é la sooi ná-totufḡ nui ná-kpee wooi mεniga.

⁸ Toḡa gizeiti subize, é va ná-daamianigi zóḡḡ,
tufa wundui kpein ka é gaiziezu.

⁹ «Tεḡui wḡinve nei ga é ḡ da-wotii zu?

Toḡa ni nei da-logani zasai ḡobave?

¹⁰ Da galu lo nei tεḡui va, ga é wozawoli è ve?

Toḡa vile nei è volu, é da kalii ḡokpo nεmεi zu?

¹¹ Da ḡito nei tḡun ba, tḡzei ná-zεbei wḡḡḡve gola?

Da da-wotii zulḡḡḡgi ye zea baa?

¹² Da ḡito ba nei, ga toḡa da-moloi leve è ve,
é vaa la, é pu molo loḡazuve?

¹³ «Sokei ḡovegiti ta da vεε su ga koozunεεi.

Kεε nu la ti vḡkḡḡga wḡnii naa nḡnḡi ma, nii daa
ga sigḡe.

¹⁴ Mazḡḡḡ sokei ḡa da ḡain la fufiligi zu,

é zou badii yé ná, é vee ma be,

¹⁵ é yeema ga nua ta zîe ma, ti golowolo,
baa dɔɔɔ zuaiti ta zîe ma.

¹⁶ Ná-dointi ti la lɔni zii ɔa, eɣe ti la ga nɔnɔ,
é la yiizoolɛzu ga é mina ɔɔɔ wafuun.

¹⁷ Mazɔɔɔ GALA ge balani ɣimalai ma,
é la nɔnɔ zɔɔɔni kelegelegi zu.

¹⁸ Kɛɛ a wuzɛɣena, é kpizɛi ɔɔzei,
toɣa da ɲɛɣɣula sooi ta kpizɛ nui zu, é ti yé ɣoozama.

¹⁹ «Da ɣa è zobogi veezu sooi vɛ baa,
è maaɣili ga kɔma leɣai, nii a da ɲiikpi?

²⁰ Da ɣa da da kɛ é da vili fafa eɣe kotogi?
A ɣena ɔɔɣɔ lea su ga kpɔzɔ wooi, sasubalii ɣa da ɔ
nuiti su.

²¹ Toɣa da pɛtugi zuziɣa ga polokagi, koozunɛai ná-
zebei ma.

E da li ga silinɔɣɔi ná-kɔɔɔgi laaɣomi ga.

²² E da ɲɛɣɣula dualuagi zu, ani la maalua.

E la ɣula volu boɣa zɔkpɔi vɛ.

²³ Kɔɔɣɔ zɔɔlaiti tugi ɣa leɛzu maazu:
mɛɛn zeɣe ɔɔɔi, kpɛɛin é volozu ta kpɛɛn goi.

²⁴ E da bali ga maaɔuntalai, é da vili ga kpizɛ wolai.
E la mɔ yɛga lɔni kpɛ, a puɔugi wooi mɛnina.

²⁵ Siɛgi zu puɔugi vɛɛzu la, toɣa da bain, é ɣe ma:
«Eel»,

é yé ɣoozama, é kɔɔi ɣugi mɛni,
ta kundigiiiti sikɔ wooi, ta kɔɔ beei.

²⁶ «Da-ɣelegelegi zaɔui ɣa é kɛɛzu seevei ɣovesu da
baa,

é ɣove, é li lɛkpɛmaɔvɛ nu yeezazu velei?

²⁷ Da ɣa è koɣei levezu, ga é le fiilei zu,

é laɣagi lo gizeiti maazuɐeti?

²⁸ Toɣa ɗa fasa ɗizeɪ ɗe ga seizuɐe, é ɗa ɲii ná kuai, kɔtu laavalizuɐe ɗe be ga sigigi.

²⁹ Ná ɗa é ná-daamianigi maaɔɔunsu ná, naa ɗa yesu ɣoozama, gaazuɗezeiti ti ka.

³⁰ Ná-doungoiti ta ɗa ɔɔle ga ɲamai.

Ue nɔpe ani voomaiti ti ná, miná ɗa a ɗa ɗe ná.»

40

Zɔbe ná-gooɣaavote mɔungi vee vai GALA zea

¹ Ƴooɣɔ GALAGI Zɔbe ɣaazaɣani, é ɗe ma:

² «Da ɐe, GALA Zebei-Pe-Maligiɲi maɣaali nui, ɗa zoo nei è va ma?

Zɔi é GALA maɣaalizu, gooɣaavote ka zea, ɓaa?»

³ Zɔbe Ƴooɣɔ GALAGI wooɣaavoteni, é ɗe ma:

⁴ «Wele, gè la ga ani nɔpe, leeni ɗa nà è wooɣaavote da?

Gè yeeɐea la deɣemu.

⁵ Gè ɔɔea, ná ɗe ɗila, gè la mɔ gooɣaavote bosu volu.

Ná ɣea fele, gè la mɔ ta laazu ma.»

GALA ná-kpɔɛzuɣulai velesiɛi

⁶ Názu, Ƴooɣɔ GALAGI yɛni fiile wolai zu, é Zɔbe wooɣaavote, é ɗe ma:

⁷ «Da-zaamaɣiligi ɗili eɣe ziilo nui, nà vaazu è ɣaazaɣasu, ɗa kàlasu.

⁸ E wɔɲɐ gaamazu, è deɣ ga gè la leleboni?

Da pèelalazu nii a ke è ɔɣɔ maalobo?

⁹ E yeezuɓaavɛ ga GALA kevele?

E-wooi ɗa zoo nei é zizi eɣe ga tona kpune tugi ɣevele, ga nɔnɔi ɣevele?

¹⁰ Li, è ɔɣɔ beɛ ga unfemai ta ɔɔɔi, è ɔɣɔ maɣili, è ɗa volo, è maayiki!

11 Da-yiigaaawana wolai gɔla gɔbu ga nuɓuseiti,
wele nɔ ná gɛ gɔla kpe, ɛ waso nuiti gaayei.

12 Waso nuiti kpein pɛtɛ, ɛ ti vɛɛ gɔgɔwu.

Faa ɲɔu gɛ nuiti dɛɛvɛ gaamago nɔ.

13 Ti lɔɔɔɔ vɔɔma fufiligi wu.

Daagɔlu ti pɛ ma, saai ma gɔsoi gɔ.

14 Názu, ná ɔɔɔɔi ná ɛ maamuse,
mazɔɔɔ ɛ-yeei gɔ a gɛ ga ɔa-zobo sɔɔɔ fai.

15 «Wele maalegi va, ná gɔ gɛ ga kpetɛ nui,
egɛvelei gɛ ga ɛ ɔetɛ nui la.

Toɔa ga tufa mii zuai nɔ, egɛvelei nikɛi la.

16 Wele ba! Ná-zɛbei gɔ saamavɛ,
ná-suɓaai gɛ koozuve ma ɲataiti zea.

17 Toɔa wɔɔngi maalesu, ɛ kpa kpe, egɛ gului daa ga
sɛdelegi.

Kɔgɔɔɔlu ɲataiti felevɛ, ti lɔ kpalai zu.

18 Kaeiti kpaavɛ egɛ kɔlu ɔɔi kalii maaɓiligi,
kaka gaeiti kulavɛ ga kɔlu ɓiligiti.

19 Toɔa ga GALA ná-kpetɛanii ma ɓii golai,
zɔi ɛ kpetɛa, naa gɔla kpe ka zobogi bɛ ga ɛ vɔni ma.

20 Gizeiti ka ta ɔa ná-daamiani tufai ve,
vɛ ɔɔɔ zuaiti kpein ti gɔgɔsu ná.

21 Ná-dooɔo bosuvɛ gɔ ga ɔɔɔ goi ma niinigiti bu,
toɔa ɔa lɔɔɔ kpoigi laavɛ ma lufaiti su.

22 Maa gɔ ɔa lɔɔɔ ga ɔɔɔ goi ma niinigi,
kɔtudei ma wulu wolaiti ti laa ga pepiliye, naati ta
ɔa maaɔaku.

23 Ni ziei a vena, ɛ la ɲiikpiga.

Ni Zuluden a vuuna daavɛ, maaɔɛɛ kɔ, ziilei.

24 Nu gɔ zoo ɛ so ɓaa, siegi zu ɛ gaaazuzegɛai ma la?
Nu gɔ zoo nei, ɛ so ga balii ɓaa, ɛ dakulugi ɔota?

- 25 «Da li nɛi, ɛ sua maayikiai ɟula ga kalagi ɓaa?
 Da zoo ɛ nɛgi ɟili ga galui?
- 26 Da zoo ɛ sokpayegei ɓota ga tɛmui,
 ɛ kpaloɟaei ɓota ga kalagi?
- 27 Toɟa ɛ maanɛɛɛ ga gola ɓaa?
 Toɟa woo ɓagɔa wo ɛ ma nɛi ɓaa?
- 28 Toɟa minazegɛ bo ɛ ɓɛ ɓaa?
 Da so, ɛ yɛ ɛ ya ga duɔi eyɛsu ɟɔ ɓaa?
- 29 Da ɟaɟo da nɛi, egɛ wɔni goi?
 Da gili nɛi ɓaa, ga ɛ-loun anzanu goiti ti da ɟaɟo da?
- 30 Wa ɓɔna su, wa pɔdi nɛi ɓaa?
 Pɔdi loo nuiti ta zoo ti gaagwɛ ɓa ɓaa?
- 31 Da zoo ɛ ma ɟɔlɔi ɓota ga doɟai ɓaa,
 ɓaa nɔungi ga kale ɟula ɟalagi?
- 32 Yeevɛɛ lɛɛ ba, ɛ la yeema naama jɛpii ma,
 ɛ la mɔ ta ɟɛa, eyɛsu pɛ!»

41

- 1 «Wɛɛ, kitogi kpein ɛ nu ya ga da vɔni ma, da ɟɛna
 loni tuɟɔ, naa ɟa nɔ ga dualuagi.
 Da to ɟila kpe kaana, da lokasu.
- 2 Nu nɔpɛ ge la litini ga ɛ ɓa ziiɟaawana vaa ɟɛ.
 Bɛ ɟa mu a zoo losu dɔawu?
- 3 Bɛ ɟa ɛ ani vea bɛ, gɛ ɓa potogi zala?
 Geeɟɔlɔgi wu, anii kpein ka ga nɔnɔ.
- 4 «Gɛ la pɔ gɛ ɓa maagɛ kpɔ kpusei ɓaalobazuɓeti faa
 zu,
 na nɔ-zɛbɛi vai wosu, nu la pokɔɟɔ ga taɟili ma,
 nɔ-pagi, ta kpusei ɓɛtɛ velei.
- 5 Bɛ ɟa ɛ nɔ-segei ɟulaa ma ga kakala velei?
 Bɛ ɟa ɛ ziaa niiga jɛkpɛ felegɔiti saama?
- 6 Bɛ ɟa ɛ ɓɔida da, ɛ ɓa daalao?

Niiga g̃aazobagiti ta ga maalua aniiti.

⁷ Kəɔɔɔ zep̃egi ma j̃ekp̃e m̃oinm̃oin ka é ṽeeni poluue, ga kpaamaazu aniiti ti wola batagai b̃oɔɔ va.

⁸ Ti g̃atagai b̃oɔɔ va, ti g̃ilagila p̃e, fil̃e la zooga levesu ti ỹoɔɔzu.

⁹ Ti g̃iliṽe b̃oɔɔ va, ti g̃ilagilagi, ti b̃oɔɔ zo, ti la zooga g̃aag̃w̃eɛzu.

¹⁰ «A lisomana, wozakalagi g̃a da g̃ula. Gaazuɔ̃ɛzeiti kulaṽe ga geelaalaosuṽe ma woza-kalagi.

¹¹ S̃om̃o abuiti ti da g̃ula daaṽe, abuɓeɓelaiti ti da g̃ula ná.

¹² Duului g̃a g̃ulazu sokpayeɔ̃eiti su, eɔ̃ɛ g̃ain kp̃oṽoi abui ba, eɔ̃ɛ dig̃ii é ñesu.

¹³ Sokpa zu viilei b̃adiṽe, é da so tig̃i va, abuzogi g̃a g̃ulazu daaṽe, é da vaza.

¹⁴ Ná-z̃eb̃ei g̃a zeini k̃ogi zu, nu ñop̃e a kaana, k̃eni é lua ba.

¹⁵ K̃ol̃ogi bilikpilig̃e ma, é m̃oin ma. Añe ni nu g̃a b̃ad̃ozu ma gola, é la faa ñop̃e k̃ea la.

¹⁶ Kikpaaṽe eɔ̃ɛ k̃otui, kpaaṽe eɔ̃ɛ k̃otui ti kpooloi j̃of̃osu ma.

¹⁷ Sĩegi zu é wuzeg̃ezu la, sub̃aa nu wolaiti ta da lua. Ti g̃e unga wuulee, dualuagi ṽoni ti ma.

¹⁸ Boɔ̃a z̃okp̃oi a vilina ma, po ge la g̃aa ba, kp̃ẽin balaa, ta m̃ẽin ta kp̃ẽn goi, naati ti la ga ani ñop̃e zea.

¹⁹ K̃olui g̃a gaazu ño eɔ̃ɛ tufa ṽoi, k̃olu b̃oigi g̃e gaazu, eɔ̃ɛ gulu luulai.

²⁰ Nu la zooga é va kp̃e ga m̃ẽin,

fɛlɛvɛlɛ kɔtuiti ta zea nɔ ga kavai.

²¹ Kpakɔi ɔa gaazu nɔ ga kpaku vɔɔi,
a kpɛɛn vili tugi mɛnina, ɛ da nɛɛ wo.

²² Gulu ɔaazɔɔagiti ka ti koozuve,
a ɔena ziaa, ɛ da zooi woli, eɔe kava loɔa wulu
zɛpɛgi a ɔe palavalai zu.

²³ A loɔna ziei wu, toɔa niikpi eɔe diɔi a ɔe nɛsu,
toɔa kpolodei valibo, eɔe ve gulo maku nɛɛnɛgi
ɔalazu nɔ.

²⁴ Toɔa wozakalagi yesu voluvelei pelei zu.
Kpolodei ɔe eɔe undɛɔa ɔolegi.

²⁵ Kɛɔala la eteai zu,
kpɛtɛve ga ɛ mina lua nɛgɛlɛin.

²⁶ Toɔa da ɔaazulo sakpeɔɔɔiti pɛ ba, ɛ la lua.
Toɔa ga masagi file zuaiti kpein unda.»

42

Zɔɔe nɔ-goɔɔaavote gaabelagi

¹ Zɔɔe ɔɔɔɔ GALAGI woɔɔaavoteni, ɛ ɔe ma:

² «Gɛ kwɛni ga da zoo ɛ fai pɛ kɛ,
faa nɔpɛ ge la pele ɔesaga ɛ lugo, ɛ va ɔe da-leveiti
kɛɛzu.

³ E ɔeni ɔɛɛzu mɔ: «Bɛ ɔa ga ɔe, ɛ va nɔ-deveiti
gaavala ba ga ɔimalala ɔɛɛzuɔulaiti?»

Ungo, gɛ ɔea ɔɛɛzu ɛ vile faiti ba, gɛ la ɔeni ti
ɔaɔaani,

ti buɔɛai mɔazu, gɛ la ɔeni ti ɔwɛɛni.

⁴ E ɔeni ɔɛɛzu mɔ: «Woilo, nɔ ɔɛɛzu ɛ vɔ,
nɔ vaazu ɛ ɔaazagɔsu, da kɔlasu.»

⁵ Gɛ ɔea da-vai mɛnisu,
kɛlɛ niizu gɛ ɔaazulaa ɛ ma.

⁶ Naa ɔa ɛ ba, gɛ ɔɔɔɔ veelalaa,

gè nimiza, gè la fufiligi zu ta zuuui.»

Zóbe ná-fai gaaabela vele

⁷ Góogó GALAGI begai ma ga niima bóeti bo Zóbe ma, Góogó GALAGI gèni Teman nui Elifaze ma: «Ziigaawanave è ma, wa è-wóla felegóiti, wo la bóeni ga gaamai é va vile bà, egévelei ná-botigé nui Zóbe kéai la.

⁸ Niizuve, à nike zine lofela zége, ta baala sine wola lofela, wo lii la ná-botigé zunui Zóbe vó be, wo ti gúla ga gala zalaíai. Ná-botigé zunui Zóbe ga GALA fali wo ve, vele gè unfesu ma la, gè la wo zoga egévelei wa-gímalala vai la, mazóó wo la bóeni ga gaamai é va vile bà, egévelei ná-botigé zunui Zóbe kéeni la.»

⁹ Elifaze nii é ga Teman nui, ta Bilidade nii é ga Sugá nui, ta Sofaal nii é ga Naama nui, ti liini, ti naa gé, nii Góogó GALAGI boni ti ma. Góogó GALAGI woiloni Zóbe ná-fali wooi ma.

¹⁰ Naa vóluma Góogó GALAGI Zóbe wuzegeni volu, siegi zu é GALA falini la bóolaiti be. Nii kpein Zóbe valani ma, é naama véeda felegóí veeni zea vóló.

¹¹ Zóbe kéegélóinti kpein, zunu geleiti, ta anzanu geleiti, ta bóla vagóiti, ti vaani pó be ná-péleí wu, ti laami vóóma. Ti ta-wóinlai gúlani be kélema, ti gaanéne, tózei maanógi kpein faa zu nii Góogó GALAGI seini ma. Ti gílakilagi ti wali gaei veeni zea, ta zanu balaíagéi.

¹² Góogó GALAGI tuya looni Zóbe ve ná-eteai ma gaaabelagi zu, é leve ma mǎungi va. Togani goiti é ti zólóni, naa gèni ga waapuugó maazu naani (14.000), jǎmei gèni ga waadórita (6.000), níkei

ɔɛni ga waafelegɔ (2.000), ta soovale saai ɔɛni ga waagila (1.000).

¹³ E doun zunu lofela zɔloɔni, ta doun anzanu savagɔ.

¹⁴ E anzanu loun mɔungi laasei pɛɛni ga Yemima (nii poluve ga «kpumagoi»). E felesiei laasei pɛɛni ga Kezia (nii poluve ga «gulɔ maku nɛɛnɛgi ma wului ma vuai»). Savasiei laa ɔɛni ga Kelen-Gapuke (nii poluve ga «gaazugɔpolu vodai»).

¹⁵ Pa anzanuiti kpein ti ɔɛni zooi ná zu, tanɔpɛ ge la ɔɛni vɔni ga Zɔbe ná-doun anzanuiti kevele. Ti-ɔɛɛ tɔnɔ veeni ti ya poganii zu, ga ti-vaazeelaiti kevele.

¹⁶ Naama vaiti teve ga voluma, Zɔbe yɛni vulua, é ke ga kona ungila kona vuunaani (140), é ná-dointi ka, ta ná-doun zunuiti ti-lointi, eyɛsu ɔɛɔalama naanigɔ.

¹⁷ Naa voluma, Zɔbe zii zugɔozani, é wɔlozaɔa gola é va legɔ za.

GALA Daawoo Z_{ευε}i
Portions of the Holy Bible in the Toma language of
Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la
Guinée Toma

copyright © 2023 Pioneer Bible Translators and The Bible Society in
Guinea-Conakry

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

Texte copyright © 2023 Traducteurs Pionniers de la Bible et Alliance
Biblique en Guinée.

Cette œuvre est mise à disposition selon les termes de la Licence Creative
Commons Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification
4.0 International.

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in
any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2025-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Jul 2025 from source files
dated 9 Jul 2025

95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf